

Haitian Creole Kreyòl Ayisyen

elevate^{science}

A

- abiotic factor | faktè abiyotik** Yon pati inanime nan abita yon òganis.
- abrasion | abrazyon** Fwòtman wòch ki fèt avèk lòt patikil wòch dlo, glas oswa van pote.
- absolute age | laj absolè** Laj yon wòch yo bay kòm kantite ane depi wòch la te fòme.
- absolute brightness | liminozite absolè** Klète yon etwal ta genyen si li te nan yon distans nòminal de latè.
- absolute zero | zewo absolè** Tanperati kote yo paka retire enèji nan matyè ankò.
- absorption | absòpsyon** 1. Pwosesis kote molekil nitritif pase atravè pawa sistèm dijestif la pou ale nan san an. 2. Pwosesis kote yon objè resevwa, oswa absòbe limyè.
- abyssal plain | plèn abisal** Yon zòn lis, prèske plat nan fon lanmè a.
- acceleration | akselerasyon** To chanjman nan yon vitès.
- acid | asid** Yon sibstans ki gen yon gou ki si, ki reyaji avèk metal ak kabonat, e ki fè yon papye tounesòl ble tounen wouj.
- acid rain | lapli asid** Lapli oswa yon lòt fòm presipitasyon ki gen plis asid pase nòminal, ki se rezilta dechaj molekil dyoksid souf ak oksid azòt nan lè a.
- activation energy | enèji daktivasyon** Kantite enèji minimòm ki nesèsè pou pwodui yon reyaksyon chimik.
- active immunity | iminite aktif** Iminite ki devlope lè pwòp sistèm iminite yon moun pwodui antikò pou reyaji a prezans yon patojèn.
- active transport | transpò aktif** Mouvman materyèl atravè yon manbràn selilè gras a enèji selilè.
- adaptation | adaptasyon** Yon konpòtman ereditè oswa karakteristik fizik ki ede yon òganis siviv epi repwodui nan anviwònman li.
- aerospace engineering | jeni ayewospasyal** Branch jeni ki genyen ladan l konsepsyon, konstriksyon ak tès avyon ak vesò espasyal.
- air mass | mas lè** Yon gwo mas lè ki gen menm tanperati, imidite ak presyon atmosferik kèlkanswa wotè li ye.
- air pressure | presyon atmosferik** Presyon ki koze pa pwa yon kolòn lè k ap pouse desann sou yon zòn.
- allele | alèl** Yon diferan fòm yon jèn.
- alloy | alyaj** Yon melanj de eleman oswa plis, kote omwen youn ladan yo se yon metal.
- alluvial fan | kòn alivyal** Yon depo sediman ki laj, a pant ki fòme kote yon wiso kite yon chèn montay.
- alpha particle | patikil alfa** Yon patikil ki degaje pandan dezentegrasyon radyoaktif ki genyen de pwoton ak de netwon.
- alternating current | kouran altènatif** Kouran kote sikilasyon an ale nan sans envès detanzantan nan yon sikui.
- alveoli | alveyòl** Ti sak tisi pilmonè ki espesyalize pou fè mouvman gaz ant lè ak san.
- amniotic egg | ze amniyotik** Yon ze ki gen yon kokiyaj ak manbràn entèn ki kenbe anbriyon an imid; yon gwo adaptasyon a lavi sou tè ki se karakteristik reptil, zwazo ak mamifè ki ponn ze.
- amniotic sac | sak amniyotik** Yon sak ki plen likid ki amòti epi pwoteje yon anbriyon kap devlope oswa yon fetis nan matris la.
- amorphous solid | solid amòf** Yon solid ki konpoze avèk patikil ki pa aranje nan yon modèl regilye.

amphibian | anfibyèn Yon vètebre kote se tanperati anviwònman li ki detèmine tanperati kò li, epi ki viv lavi anfans li nan dlo epi lavi adilt li sou tè.

amplitude | anplitid 1. Wotè yon onn transvèsal apati sant lan pou rive nan yon krèt oswa kre. 2. Distans maksimòm patikil yon milye deplase de pozisyon repo yo pandan yon onn lonjitidinal ap pase atravè milye a.

amplitude modulation | modilasyon danplitid Yon metòd pou transmèt siyal lè w chanje anplitid yon onn radyoelektrik.

angiosperm | anjyospèm Yon plant a flè ki pwodui grenn ki anvlope nan yon fwi.

anomalous data | done anòm Done ki pa adapte avèk rès yon ansanb done.

antibiotic resistance | rezistans a antibiyotik Kapasite bakteri genyen pou l reziste a efè yon antibiyotik.

antibody | antikò Yon pwoteyin yon lenfosit B nan sistèm iminitè a pwodui ki detwi patojèn.

anticyclone | antisiklòn Yon sant lè sèk ki gen anpil presyon.

antigen | antijèn Yon molekil sistèm iminitè a rekonèt swa kòm yon pati nan kò a swa yon molekil ki sòti andeyò kò a.

anus | anis Ouvèti ki nan fen sistèm dijestif yon òganis (nan moun, rektòm lan) kote dechè yo elimine sot nan kò a.

aorta | awòt Pi gwo atè nan kò a; li resevwa san ki sot nan vantrikil goch la.

apparent brightness | liminozite aparan Klète yon etwal lè w ap obsève l sou latè.

aquifer | akifè Yon kouch wòch oswa sediman anba tè ki kenbe dlo.

artery | atè Yon veso sangen ki transpòte san sot nan kò a.

artesian well | pwi atezyen Yon pwi kote dlo monte akòz presyon andedan akifè a.

arthropod | atwopòd Yon envètebre ki genyen yon eskelèt ekstèn, yon kò segmante, manm atikile.

artificial selection | seleksyon atifisyèl Pwosesis kote moun yo chwazi òganis ki gen trè yo vle yo pou repwodui yo e pou bay pwochen jenerasyon an; elvaj selektif.

asexual reproduction | repwodiksyon aseksyèl Yon pwosesis repwodiksyon kote se yon sèl paran ki pwodui yon desandan ki jenetikman idantik a paran an.

asteroid | astewoyid Youn nan objè woche kap fè wotasyon otou solèy la ki twò piti epi ki an two gran kantite pou ta konsidere yo kòm planèt.

asthenosphere | astenosfè Kouch manto a ki pa rijid ki pèmèt litosfè a flote sou li.

astronomical unit | inite astwononik Yon inite distans ki egal a distans mwayèn ant latè a solèy la, apeprè 150 milyon kilomèt.

atherosclerosis | atewosklewoz Yon kondisyon kote yon pawa ateryèl vin epesi akòz akimilasyon matyè gra.

atmosphere | atmosfè Kouch gaz ki relativman fen ki fòme kouch eksteryè latè.

atom | atòm Patikil de baz ki fòme tout eleman yo; patikil ki pi piti yon eleman ki gen pwopriyete eleman sa a.

atomic mass | mas atomik Mas mwayèn tout izotòp yon eleman.

atomic number | nonb atomik Nonb pwoton ki nan nwayo yon atòm.

atrium | atriòm Yon kavite siperyè kè a ki resevwa san.

autonomic nervous system | sistèm nève otonòm Gwoup nè nan sistèm nève periferik la ki kontwole aksyon envolontè.

autotroph | ototwòf Yon òganis ki kapab kaptire enèji ki sot nan limyè solèy la oswa pwodui chimik epi itilize l pou pwodui pwòp manje li.

auxin | oksin Yon òmòn vejetal ki akselere to kwasans selil yon plant epi ki kontwole reyaksyon yon plant a limyè.

axis | aks Yon liy imajinè ki pase atravè sant yon planèt ansanm ak pòl nò ak sid li, kote planèt la fè wotasyon.

axon | aksòn Yon fib long yon newon ki kondui enpilsyon nève nan direksyon opoze kò selilè a.

B

B cell | lenfosit B Yon lenfosit ki pwodui pwoteyin ki ede detwi patojèn.

bacteria | bakteri Òganis iniselilè ki pa gen yon nwayo; pwokaryòt.

basalt | bazalt Yon wòch nwa, dans, igne, ki gen yon teksti fen, ou jwenn nan kwout oseyanik lan.

base | baz Yon sibstans ki gen gou anmè, ki glisan, epi ki fè papyè reyaktif wouj tounen ble.

batholith | batolit Yon mas wòch ki fòme lè yon gwo mas magmatik refwadi andedan kwout la.

bedrock | soubasman woche Wòch ki fòme kwout latè; epi kouch wòch solid ki anba tè a.

benthos | benntos Òganis ki viv nan fon lanmè oswa yon lòt mas dlo.

beta particle | patikil beta Yon elektwon a grann vitès radyasyon nikleyè degaje.

big bang | gran boum (big bang) Eksplozyon inisyal ki te lakoz fòmasyon ak ekspansyon linivè.

bilateral symmetry | simetri bilateral Plan yon òganis kote yon sèl liy imajinè divize kò a an bò goch ak bò dwat epi de mwaye yo idantik.

bile | bil Yon sibstans fwa a pwodui ki dekonpoze patikil grès.

binary fission | fisyon binè Yon fòm repwodiksyon aseksye kote yon selil divize, epi li fòme de selil idantik.

binary star | etwal binè Yon sistèm ki gen de etwal.

binomial nomenclature | nomanklati binominal Sistèm klasifikasyon kote yo asiyen chak òganis yon non syantifik inik, an de pati ki endike jan li ak espès li.

biodiversity | byodivèsite Kantite total diferan espès sou latè, ikonpri sa yo ki sou tè, nan dlo, ak nan lè a.

bioengineering | jeni byolojik Branch jeni kote yo aplike prensip jeni nan byoloji ak medsin.

biogeography | byojeyografi Etid sou kote òganis yo viv epi ki jan yo fè rive kote yo ye a.

biomass fuel | enèji byomas Enèji èt vivan pwodui.

biome | byòm Yon gwoup sistèm ekolojik ki gen menm klima ak menm òganis.

biosphere | byosfè Pati latè ki genyen òganis vivan yo.

biotic factor | faktè byotik Pati yon abita yon òganis ki vivan oswa ti te konn vivan yon lè.

birth rate | to natalite Kantite nesans pou chak 1,000 moun pandan yon sèten epòk.

black hole | twou nwa Yon objè kote chan gravitasyon an sitèlman entans, anyen, pa menm limyè, paka chape.

boiling point | pwen ebilisyon Tanperati kote yon sibstans chanje de yon likid pou l tounen yon gaz; se menm ak pwen kondansasyon, oswa tanperati kote yon gaz chanje de yon gaz pou l tounen yon likid.

boreal forest | forè boreyal Forè dans feyaj ki toujou vèt ki nan zòn tanpere nan Emisfè Nò a.

Boyle's law | lwa Boyle Yon prensip ki dekri relasyon ki egziste ant presyon ak volim yon gaz nan tanperati konstan.

brain | sèvo 1. Yon gwoupaj òganize newon nan tèt yon animal avèk simetri bilateral. 2. Pati sistèm nève santral la ki nan kràn nan epi ki kontwole pifò fonskyon kò a.

brain stem | twon serebral Pati sèvo a ki chita ant sèvelè a ak mwèl epinyè a epi ki kontwole aksyon envolontè kò a.

bronchi | bronch Pasaj ki kondui lè nan poumon yo.

bronchitis | bronchit Yon iritasyon nan bwonch yo kote ti pasaj yo vin pi etwa pase nòmral epi yo ka bouche avèk mikis.

budding | boujònman Yon fòm repwodiksyon aseksyèl kote yon nouvo òganis grandi andeyò kò yon paran.

C

caldera | kaldera Gran kratè nan tèt yon vòlkan ki fòme lè twati chanm magmatik yon vòlkan efondre.

cambium | kanbyòm Yon kouch selil nan yon plant ki pwodui nouvo libè ak selil zilèm yo.

canopy | kouvè forestye Yon kouvèti ki fòme avèk fèy gwo pyebwa nan yon forè twopikal.

capillary | kapilè You ti veso sangen kote echanj sibstans yo fèt ant san ak selil ki nan kò yo.

captive breeding | elvaj an kaptivite Lè yo fè akoupleman bèt yo nan zou ak nan rezèv ekolojik.

carbohydrate | idrat kabòn Yon konpoze òganik ki rich an enèji, tankou yon sik oswa yon anmidon, ki konpoze avèk eleman kabòn, idwojèn ak oksijèn.

carbon film | film kabòn Yon tip fosil ki se yon kouch kabòn ki ekstrèmman mens sou wòch.

carbon monoxide | monoksid kabòn Yon gaz san koulè, san odè ki pwodui lè y ap boule kèk sibstans—ikonpri tabak.

carcinogen | kasinojèn Yon sibstans oswa yon faktè nan anviwonman an ki ka koze kansè.

cardiac muscle | misk kadyak Tisi miskilè envolonèt ou jwenn sèlman nan kè a.

cardiovascular system | aparèy kadyovaskilè Sistèm nan kò a ki genyen kè a, veso sangen yo, ak san; yo rele l tou aparèy sikilatwa.

carrier | kondiktè Yon moun ki genyen yon jèn resesif ak yon jèn dominan pou yon trè.

carrying capacity | kapasite sipò Popilasyon maksimòm yon anviwonman patikilye kapab sipòte.

cartilage | katilaj Yon tisi konjonktif ki pi fleksib pase yo epi ki pwoteje pwent zo yo epi li anpeche yo fwote ansanm.

cast | mouljaj Yon fosil ki se yon kopi solid fòm yon òganis, ki fòm lè mineral koule nan yon moul.

catalyst | katalizè Yon materyèl ki ogmante to yon reyaksyon lè li bese enèji daktivasyon an.

cell | selil Inite debaz pou estrikti ak fonksyonman sa ki vivan yo.

cell cycle | sik selilè Seri evènman kote yon selil grandi, li prepare l divize, epi li divize pou l fòm de selil fi.

cell membrane | manbràn selilè Yon baryè fen, fleksib ki antoure yon selil epi ki kontwole ki sibstans ki rantre epi ki sibstans ki soti nan selil la.

cell theory | teyori selilè Yon ekplikasyon ki lajman aksepte sou relasyon ant selil yo ak èt vivan yo.

cell wall | pawa selilè Yon kouch sipò rezistan ki antoure selil plant yo ak kèk lòt òganis.

cellular respiration | respirasyon selilè Pwosesis kote oksijèn ak glikoz libere epi aprè yon seri reyaksyon chimik konplèks ki fèt andedan selil yo.

Celsius scale | echèl Celsius Echèl tanperati kote dlo konjele a 0°C epi li bouyi a 100°C.

cementation | simantasyon Pwosesis kote mineral ki fonn kristalize epi kole patikil sediman ansanm pou fòm yon mas.

central nervous system | sistèm nève santral Divizyon sistèm nève ki genyen sèvo a ak mwèl epinyè a.

centripetal force | fòs santripèt Yon fòs ki koze yon objè fè mouvman an won.

cerebellum | sèvelè Pati nan sèvo a ki koòdone aksyon misk yo epi ki ede mentni ekilib.

cerebrum | sèvo Pati nan sèvo a ki entèprete done ki sot nan sans yo, ki kontwole mouvman epi ki akonpli pwosesis mantal konplèks.

Charles's law | lwa Charles la Yon prensip ki dekri relasyon ant tanperati ak volim yon gaz ki sou presyon konstan.

chemical bond | lyezon chimik Fòs atraksyon ki kenbe de atòm ansanm.

chemical change | chanjman chimik Yon chanjman kote yon sibstans oswa plis melanje oswa dispèse pou fòm nouvo sibstans.

chemical energy | enèji chimik Yon fòm enèji potansyèl ki konsève nan lyezon chimik ant atòm yo.

chemical engineering | jeni chimik Branch jeni ki gen pou l wè avèk konvèsyon pwodui chimik an pwodui ki itil.

chemical property | pwopriyete chimik Yon karakteristik yon sibstans chimik ki dekri kapasite l pou l chanje nan diferan sibstans.

chemical reaction | reyaksyon chimik Yon pwosesis kote sibstans yo chanje an nouvo sibstans avèk pwopriyete diferan.

chemical rock | sediman chimik Wòch sedimanntè ki fòm lè mineral yo kristalize nan yon solisyon.

chemical symbol | senbòl chimik Yon abrevyasyon ki gen youn oswa de lèt pou yon eleman.

chemical weathering | alterasyon chimik Pwosesis ki dekonpoze wòch atravè modifikasyon chimik.

chemistry | chimi Etid pwopriyete matyè epi fason matyè a chanje.

chemotherapy | chimyoterapi Itilizasyon medikaman pou trete kèk maladi tankou kansè.

chlorofluorocarbons | klowofliyowokabi Gaz endistriyèl ki genyen klò ak fliyò (yo rele l tou CFC) ki se koz prensipal apovrisman ozòn lan.

chlorophyll | klowofil Yon pigman fotosentetik vèt ou jwenn nan klowoplas plant yo, alg ak kèk bakteri.

chloroplast | klowoplast Yon òganèl nan selil plant yo ak nan kèk lòt òganis ki rale enèji nan limyè solèy la e ki fè l tounen yon fòm enèji selil yo ka itilize pou pwodui manje.

chordate | kòde Yon animal ki genyen yon kòd dosal, yon chèn nève, ak pòch farenjyèn omwen pandan yon etap nan lavi li.

- chromatid | kwomatid** Estrikti ki fòmè lè yon kwomozòm ap divize pandan meyo la.
- chromosome | kwomozòm** Yon estrikti an fòm filaman ki andedan nwayo yon selil ki genyen ADN ki pase de yon jenerasyon a yon lòt.
- chromosphere | kwomosfè** Kouch entèmedyè atmosfè solèy la.
- cilia | sil** Pwojeksyon ki piti, ki sanble ak cheve andeyò selil la ki deplase nan yon fòm vag.
- cinder cone | kòn eskori** Yon kolin oswa yon ti mòn ki encline, an fòm yon kòn ki fèt avèk sann vòlkanik, eskori ak bonm ki anpile ozalantou ouvèti yon vòlkan.
- circadian rhythm | ritm sikadyen** Yon sik konpòtmantal ki rive pandan yon peryòd ki dire apeprè yon jou.
- circulatory system | sistèm sikilatwa** Yon sistèm ògàn ki transpòte materyèl ki nesèsè nan selil yo epi li retire dechè yo.
- cirrus | siris** Nyaj fen, ki fèt avèk kristal glas ki fòmè nan nivo ki wo yo.
- civil engineering | jeni sivil** Branch jeni ki enkli konsepsyon ak konstriksyon wout, pon ak bilding.
- classification | klasifikasyon** Pwosesis pou gwoupe bagay yo selon yon seri karakteristik yo genyen ki sanble.
- clastic rock | wòch klastik** Wòch sedimantè ki fòmè lè fragman wòch yo sere youn kont lòt sou gwo presyon.
- clear-cutting | koup raz** Pwosesis kote yo koupe tout pyebwa yo nan yon sèl zòn yon sèl kou.
- cleavage | klivaj** Aptitud yon mineral genyen pou l fann fasilman sou sifas ki plat.
- climate | klima** Kondisyon anyèl mwayèn pou tanperati a, presipitasyon yo, van yo ak nyaj yo nan yon zòn.
- clone | klòn** Yon òganis ki jenetikman idantik a òganis ki pwodui l la.
- closed circulatory system | sistèm sikilatwa fèmen** Yon sistèm sikilatwa kote san sikile sèlman ant yon rezo veso sangen ki konekte ak kè a.
- closed system | sistèm fèmen** Yon sistèm ki pa pèmèt ankenn matyè ni rantre ni sòti.
- cnidarian | nidè** Yon envètebre ki gen yon simetri radyal ki itilize selil pikan pou kaptire manje epi defann tèt li.
- coastline | arebò lanmè** Yon liy ki fòmè fwontyè ant tè a ak oseyan an oswa ak yon lak.
- cochlea | kokle** Pati entèn zòrèy la ki plen ak likid ki gen fòm koki yon eskago epi li double avèk selil reseptè ki reyaji a son.
- codominance | kodominans** Yon sitiasyon kote toulè de alèl yon jèn eksprime de fason egal ego.
- coefficient | koefisyan** Yon chif ki devan yon fòmil chimik nan yon ekwasyon ki endike konbyen molekil oswa atòm nan chak reyaktif ak pwodui ki enplike nan yon reyaksyon.
- coevolution | ko-evolisyon** Pwosesis kote de espès ap evolye akoch chanjman k ap fèt nan chak ladan yo ofiramezi tan ap pase.
- colloid | koloyid** Yon melanj ki genyen patikil piti, ki pa fonn ki dispèse.
- coma | cheveli** Kouch eksteryè flou yon komèt.
- comet | komèt** Yon koleksyon glas ak pousyè ki lib ki fè wotasyon solèy la, tipikman nan yon trajektwa ki long, etwa.
- commensalism | kòmansalis** Yon relasyon senbyotik ant de espès kote yon espès benefisye epi lòt espès la pa gen ni èd ni domaj.
- community | kominote** Tout diferan popilasyon ki abite ansanm nan yon zòn.
- compact bone | zo konpak** Tisi ose ki di epi dans, men ki pa solid ki anba manbràn eksteryè yon zo.
- compaction | konpakasyon** Pwosesis kote sediman yo sere youn kont lòt sou pwòp pwa yo.
- compass | konpa** Yon aparèy ki gen yon zegwi alimante ki ka tounen libremant; zegwi yon konpa toujou pwente nan direksyon nò.
- competition | konpetisyon** Lit ant òganis yo pou yo siviv pandan y ap eseye itilize menm resous limite nan menm kote nan menm lè.
- complementary colors | koulè konplemantè** Nenpòt de koulè ki konbine pou fòmè limyè blan.
- complete metamorphosis | metamòfoz konplè** Yon tip metamòfoz ki gen kat etap distenk: ze, lav, nenf ak adilt.
- composite volcano | vòlkan konpozit** Yon mòn ki wo, an fòm kòn kote kouch lav yo altène avèk kouch sann yo ak lòt materyèl vòlkanik yo.
- compound | konpoze** Yon sibstans ki fèt avèk de eleman oswa plis ki melanje chimikman nan yon rapò oswa pwopòsyon presi.

compression | konpresyon Presyon k ap peze sou yon wòch jiskaske l pliye oswa jiskaske l kase.

concave lens | lantiy konkav Yon lantiy ki pi mens nan mitan pase nan pwent yo.

concave mirror | miwa konkav Yon miwa kote sifas li koube pa anndan.

concentration | konsantrasyon Kantite yon materyèl nan yon sèten volim yon lòt materyèl.

concussion | komosyon Yon blesi tankou yon mètrisi nan sèvo a ki rive lè pati mòl sèvo a fè kolizyon avèk kràn nan.

condensation | kondansasyon Chanjman nan eta pou sot nan yon gaz pou ale nan yon likid.

conditioning | kondisyonman Pwosesis kote w aprann konekte yon estimilis oswa yon reyaksyon a yon rezilta ki bon oswa pa bon.

conduction | kondiksyon Transfè enèji soti nan yon patikil matyè rive nan yon lòt anndan yon sèl objè oswa ant de objè ki gen yon kontak dirèk youn ak lòt.

conductor | kondiktè 1. Yon materyo ki kondui chalè byen. 2. Yon materyo ki pèmèt chaj elektrik sikile.

cone | kòn Estrikti repwodiksyon yon jimnospèm.

cones | kòn yo Selil nan retin nan ki reyaji a koulè epi ki detekte koulè.

coniferous tree | konifè Yon pyebwa ki pwodui grenn li yo nan kòn epi ki gen fèy ki gen fòm zegwi ki kouvri avèk yon sibstans sire pou redui pèt dlo.

conjugation | konjigezon Yon fòm repwodiksyon seksyèl kote yon òganis iniselilè transfere kèk nan materyèl jenetik li bay yon lòt òganis iniselilè.

connective tissue | tisi konjonktif Yon tisi selilè ki bay kò a sipò epi ki konekte tout pati li yo.

conservation of charge | konsèvasyon chaj Lwa ki deklare chaj yo pa ni kreye ni detwi.

conservation plowing | konsèvasyon labouraj Metòd konsèvasyon sòl la kote yo laboure nan tè a raje ak tij ki mouri nan rekòt ane ki sot pase a.

constellation | konstelasyon Yon seri oswa yon gwoup zetwal ki sanble ak fòm yon figi oswa yon objè.

constraint | kontrent Tout faktè ki limite yon plan.

constructive force | fòs konstriktif Tout pwosesis natirèl ki konstwi sifas latè.

constructive interference | entèferans konstriktif Entèferans ki rive lè de onn sipèpoze pou fè yon onn avèk yon anplitid ki pi laj pase anplitid chak onn yo endividyèlman.

consumer | konsomatè Yon òganis ki depann de lòt òganis pou l jwenn enèji.

continental (air mass) | kontinantal (mas lè) Yon mas lè sèk ki fòme sou tè.

continental climate | klima kontinantal Klima sant kontinan yo, kote ivè yo frèt epi ete yo tyèd oswa cho.

continental drift | deriv kontinantal Ipotèz ki fè konnen kontinan yo deplase lantman atravè sifas latè.

continental glacier | glasye kontinantal Yon glasye ki kouvri pifò yon kontinan oswa yon gwo zile.

continental shelf | platfòm kontinantal Yon pati anba lanmè a ki pa fon, ki lejèman encline ki pwolonje pa deyò sot nan maj yon kontinan.

continental slope | pant kontinantal Yon pant eskape nan fon lanmè a ki desann apati maj platfòm kontinantal la.

contour interval | ekidistans koub nivo Diferans nan altitud de yon koub a yon lòt.

contour line | koub nivo Yon liy sou yon kat jeyografik ki konekte pwèn ki gen menm altitud.

contour plowing | labouraj nivo Chan labouraj bò koub yon pant pou anpeche pèt sòl la.

contractile vacuole | vakyòl kontraktil Estrikti selilè ki kolekte ekstra dlo nan sitoplas la epi li ekspilse l sot nan selil la.

control rod | ba kòmand Yon ba kadmyòm yo itilize nan reyaktè nikleyè pou absòbe netwon yo de reyaksyon fisyon.

controlled experiment | eksperyans kontwole Yon eksperyans kote yo manipile sèlman yon faktè alafwa.

convection | konveksyon Transfè enèji tèmik akòz mouvman yon fliyid.

convection current | kouran konveksyon Mouvman yon likid, ki fèt akòz diferans nan tanperati a, ki transfere chalè sot nan yon pati likid la nan yon lòt pati.

convection zone | zòn konvektiv Kouch ki pi aleksteryè enteryè solèy la.

convergent boundary | Fontyè konvèjant

Yon limit plak litosferik kote de plak deplase nan direksyon pou yo rankontre.

convergent evolution | evolisyon konvèjant

Pwosis kote òganis ki pa aparante devlope menm karakteristik.

convex lens | lantiy konvèks

Yon lantiy ki pi epè nan mitan pase nan pwent yo.

convex mirror | miwa konvèks

Yon miwa kote sifas li koube pa deyò.

core | nwayo

Rejyon santral solèy la, kote fizyon nikleyè fèt.

Coriolis effect | efè Koryolis

Efè wotasyon latè genyen sou direksyon van ak kouran yo.

cornea | kòne

Tisi transparan ki kouvri devan zye a.

corona | kouwòn

Kouch eksteryè atmosfè solèy la.

coronary artery | atè kowonè

Yon atè ki pote san nan misk kè a menm.

corrosive | kowozif

Mo yo itilize pou dekri asid ki reyaji ak kèk kalite metal e ki fè metal sa yo depafini ti kras pa ti kras.

cosmic background radiation | reyonnman kosmolojik

Reyonnman elektwomayetik ki te rete aprè gran boum lan.

cotyledon | kotiledon

Yon fèy anbriyon yon plant ki pote grenn pwodui; pafwa li estoke manje.

covalent bond | lyezon kovalant

Yon lyezon chimik ki fòme lè de atòm pataje elektwon.

crater | kratè

1. Yon gwo twou won ki fèt akòz enpak yon meteyorit. 2. Yon pati ki an fòm yon bòl ki fòme ozalantou ouvèti santral yon vòlkan.

critical night length | longè kritik nwit

Kantite èdtan obskirite ki detèmine si wi ou non yon plant pral fè flè.

crop rotation | wotasyon kilti

Lè yo plante diferan kilti nan yon chan chak ane pou mentni fètilite tè a.

crust | kwout

Kouch wòch ki fòme sifas eksteryè latè.

cryosphere | kriyosfè

Pati idwosfè a ki jele, tankou glas ak nèj ki sou tè a, ansanm ak glas ki nan lanmè a ak nan lak yo.

crystal | kristal

Yon solid kote atòm yo aranje nan yon modèl ki repete ankò e ankò.

crystalline solid | solid kristalen

Yon solid ki konpoze avèk kristal kote patikil yo aranje nan yon modèl regilye, repetitif.

crystallization | kristalizasyon

Pwosis kote atòm yo aranje pou fòme yon materyo avèk yon estrikti kristal.

cumulus | kimilis

Nyaj kotone, blan, kote abityèlman anba li plat, epi li sanble ak yon pil koton awondi.

current | kouran

Yon gwo wiso dlo k ap koule nan oseyan yo.

cuticle | kitikil

Kouch sive, enpèmeyab ki kouvri fèy ak tij pifò plant yo.

cyclone | siklòn

Sant yon presyon atmosferik ba k ap toubyonnen.

cytokinesis | sitosinèz

Etap final sik selilè a, kote sitoplas selil la divize, li distribye òganit yo nan chak nan de nouvo selil fi yo.

cytoplasm | sitoplas

Pati likid epè yon selil ki andedan manbràn selilè a (nan pwokaryòt yo) oswa ant manbràn selilè a ak nwayo a (nan ekaryòt yo).

D**dark energy | enèji sonb**

Yon fòs misterye ki sanble k ap koze akselasyon ekspansyon linivè.

dark matter | matyè nwa

Matyè ki pa degaje radyasyon elektwomayetik men ki abondan nan linivè.

day-neutral plant | plant net pa rapò ak

lajounen

Yon plant kote sik boujonman li pa sansib a peryòd limyè ak peryòd obskirite.

death rate | to mòtalite

Kantite lanmò pou chak 1,000 moun pandan yon sèten epòk.

decibel (dB) | desibèl (dB)

Yon inite yo itilize pou konpare bwi diferan son.

deciduous tree | pyebwa ki gen fèy kadik

Yon pyebwa ki jete fèy li yo pandan yon sezon patikilye epi li pouse nouvo fèy chak ane.

decomposer | dekonpozè

Yon òganis ki jwenn enèji lè l dekonpoze dechè byotik epi òganis ki mouri, epi li retounen matyè premyè yo nan tè a ak nan dlo a.

decomposition | dekonpozisyon

Yon reyaksyon chimik ki dekonpoze konpoze yo an pwodui ki pi senp.

deductive reasoning | rezonnman dediktif

Yon fason pou eksplike kèk bagay avèk yon ide jeneral kòm pwen depa epi aprè sa ou aplike ide a a yon obsèvasyon presi.

deep-ocean trench | fòs oseyanik pwofon

Yon vale pwofon nan fon lanmè a kote se anba l kwout oseyanik la koule nan direksyon manto a.

deflation | deflasyon Pwosesis kote van an baleye debri ki sou sifas sòl la.

degree | degre Yon inite yo itilize pou mezire distans ozanviwon yon sèk. Yon degre egal 1/360 yon sèk konplè.

delta | delta Yon fòm teren ki fèt avèk sediman ki depoze kote yon rivyè koule nan yon oseyan oswa yon lak.

dendrite | dandrit Ekstansyon yon newon an fòm filaman ki transpòte enpilsyon nève nan kò selilè a.

density | dansite Mezi ki montre ki kantite mas yon sibstans genyen anndan yon volim.

deposition | depo Pwosesis kote sediman al poze nan kèk nouvo kote.

depressant | depresè Yon medikaman ki ralanti aktivite sistèm nève santral la.

dermis | dem Kouch enteryè po a.

desertification | dezètifikasyon Pwogresyon kondisyon sechrès nan zòn ki te otrefwa fèt; ki se rezilta twòp kiltivasyon, twòp patiraj, sechrès ak chanjman nan klima a.

destructive force | fòs destrikè Tout pwosesis natirèl ki detwi oswa ize sifas latè.

destructive interference | entèferans destriktè Entèferans ki rive lè de onn konbine pou fè yon onn ki gen yon anplitid ki pi piti pase anplitid chak onn endividyèlman.

development | devlopman Pwosesis chanjman ki fèt pandan lavi yon òganis pou l pwodui yon òganis ki pi konplèks.

dew point | pwen lawouze Tanperati ki rive nan yon pwen kote kondansasyon kòmanse.

diaphragm | dyafragm Yon gwo misk, an fòm vout ki chita anba poumon yo ki ede avèk respirasyon.

diatomic molecule | molekil dyatomik Yon molekil ki gen de atòm.

dicot | dikotiledòn Yon anjyospèm ki gen de fèy ki pote grenn.

Dietary Reference Intakes (DRIs) | Apò Nitrisyonèl Referans (ANREF) Direktiv ki montre kantite nitriyan moun bezwen chak jou.

diffraction | difraksyon Koubi oswa ekspansyon onn yo lè y ap deplase ozanviwon yon baryè oswa pase atravè yon ouvèti.

diffuse reflection | refleksyon difiz Refleksyon ki rive lè reyon limyè paralèl frape yon sifas ki miwo miba epi tout reyon yo reflete nan diferan ang.

diffusion | difizyon Pwosesis kote molekil yo deplase sot nan yon zòn konsantrasyon ki pi wo pou ale nan yon zòn konsantrasyon ki pi ba.

digestion | dijesyon Pwosesis ki dekonpoze molekil manje ki konplèks an molekil nitriyan ki pi piti.

digestive system | aparèy dijestif Yon sistèm ògàn ki genyen estrikti espesyalize pou jwenn epi dijere manje.

digitizing | nimerizasyon Konvèsyon enfòmasyon an valè nimerik yon òdinatè ka itilize.

dike | dik Yon blòk wòch vòlkanik ki fòme lè magma fòse tèt li rantrè nan kouch wòch yo.

dilute solution | solisyon dilye Yon melanj ki genyen sèlman yon ti solisyon ki fonn nan li.

direct current | kouran kontini Kouran kote chay yo sikile sèlman nan yon sèl direksyon nan yon sikui.

directly proportional | dirèkteman pwopòsyonèl Yon ekspresyon yo itilize pou dekri relasyon ant de varyab kote graf li se yon liy dwa ki pase atravè pwen an (0, 0).

dispersal | dispèsyon Mouvmman òganis de yon kote a yon lòt.

divergent boundary | fontyè divèjant Yon limit plak litosferik kote de plak yo deplase nan direksyon ki elwaye youn de lòt.

divide | liy pataj dlo Yon pati tè ki separe yon mas dlo de yon lòt.

DNA | ADN Asid dezoksiribonikleyik; materyèl jenetik ki genyen enfòmasyon sou yon òganis epi li pase enfòmasyon sa a de paran a desandan.

DNA replication | replikasyon ADN Anvan yon selil divize, se pwosesis kote ADN kopye tèt li.

domain | domèn Nivo òganizasyon debaz nan klasifikasyon òganis yo.

dominant allele | alèl dominan Yon alèl ki gen trè li ki toujou parèt nan òganis lan lè alèl la prezan.

Doppler effect | efè Dopplè Chanjman nan frekans yon onn pandan sous li ap deplase an relasyon avèk yon obsèvatè.

dormancy | dòmans Yon peryòd tan lè kwasans oswa aktivite yon òganis sispann.

dormant | dòman Pou lemoman inaktif men ki kapab vin aktif alavni (tankou yon vòlkan).

double bond | doub lyezon Yon lyezon chimik ki fòme lè atòm yo pataje de pè elektwon.

double helix | doub elis Fòm molekil yon ADN.

drought | sechrès Yon peryòd ki dire anpil tan kote prèske pa gen presipitasyon.

duct | kondui Yon ti kanal kote yon glann degaje pwodui chimik.

ductile | fleksib Yon mo yo itilize pou dekri yon materyo yo ka rale andedan nan yon fil long.

dune | din Yon pil sab van an te pouse jiskaske l fòm yon ti mòn.

dwarf planet | planèt nen Yon objè ki kontoune solèy la epi li an fòm yon esfè, men li pa kite zòn òbit l ap kontoune a.

E

ear canal | kanal zòrèy Yon pati etwat ki soti padeyò zòrèy la pou ale nan tenpan an.

eardrum | tenpan Manbràn ki piti, ki detire byen fèm ki separe kondui oditif ekstèn lan de zòrèy mwayèn nan, epi li vibre lè onn akoustik frape l.

echinoderm | echinodèm Yon envètebre maren radyalman simetrik ki genyen yon eskelèt entèn ak yon sistèm tib ki plen ak likid.

echolocation | ekolokalizasyon Itilizasyon refleksyon onn akoustik pou detèmine distans oswa pou lokalize kèk objè.

eclipse | eklips Blokaj pasyèl oswa total yon objè nan lespas pa yon lòt objè.

eclipsing binary | etwal doub a eklips Yon sistèm etwal doub kote yon etwal peryodikman bloke limyè sou lòt etwal la.

ecological footprint | anprent anviwonmantal Kantite tè ak dlo moun itilize pou satisfè bezwen yo an resous epi pou absòbe dechè yo pwodui.

ecology | ekoloji Etid sou fason òganis yo aji youn ak lòt ansanm ak anviwonman yo.

ecosystem | ekosistèm Kominote òganis ki viv nan yon zòn patikilye, ansanm avèk anviwonman inanime yo.

ectotherm | ektotèm Yon animal kote se tanperati anviwonman li ki detèmine tanperati kò li.

efficiency | ranman Pousantaj travay founi ki konvèti an travay pwodui.

El Niño | El Niño Yon fenomèn klimatik anòmal ki rive chak de a sèt an nan Oseyan Pasifik la, ki koze chanjman nan kondisyon van, kouran ak tanperati a pandan en a de zan.

elastic potential energy | enèji potansyèl elastik Enèji objè ki detire oswa konprese.

electric circuit | sikui elektrik Yon sikui konplè, ki pa kase kote chay elektrik ka sikile.

electric current | kouran elektrik Sikilasyon kontinyèl chay elektrik atravè yon materyèl.

electric field | chan elektrik Zòn ki ozalantou yon objè ki chaje kote fòs elektrik objè a aplike sou lòt objè ki chaje yo.

electric force | fòs elektrik Fòs ki egziste ant objè ki chaje yo.

electric motor | motè elektrik Yon aparèy ki transfòmè enèji elektrik an enèji mekanik.

electrical conductivity | kondiktivite elektrik Kapasite yon objè pou l pote kouran elektrik.

electrical energy | enèji elektrik Enèji chay elektrik.

electrical engineering | jeni elektrik Branch jeni ki enplike konsepsyon sistèm elektrik, ikonpri enèji, sistèm kontwòl ak telekominikasyon.

electromagnet | elektwo-eman Yon eman ki kreye lè w vlope yon bobin fil ki gen kouran sou yon nwayo fewomayetik.

electromagnetic energy | enèji elektwomayetik Enèji limyè ak lòt fòm radyasyon, ki vwayaje atravè lespas kòm onn.

electromagnetic induction | endiksyon elektwomayetik Pwosesis ki pwodui yon kouran elektrik apati mouvman yon kondiktè atravè yon chan mayetik.

electromagnetic radiation | reyonman elektwomayetik Enèji ki transpòte nan lespas pa onn elektwomayetik.

electromagnetic spectrum | espèk elektwomayetik Ansanm onn elektwomayetik ki klase nan lòd frekans kwasan.

electromagnetic wave | onn elektwomayetik
1. Yon onn ki konpoze avèk yon konbinezon yon chan elektrik ki varye ak yon chan mayetik ki varye. 2. Yon onn ki ka transfere enèji elektrik ak enèji mayetik atravè lespas vid.

electromagnetism | elektwomayetis

Relasyon ant elektrisite ak mayetis.

electron | elektwon Yon ti patikil ki gen yon chaj negatif ki fè mouvman andeyò nwayo yon atòm.

electron dot diagram | fòmil Lewis Yon reprezantasyon kouch valans elektwon yo nan yon atòm ki reprezante avèk pwen.

element | eleman Yon sibstans ki pi ki paka dekonponze nan lòt sibstans ni pa pwosede chimik ni pa pwosede fizik.

elevation | elevasyon Wotè ki anwo nivo lanmè a.

ellipse | elips Yon fòm oval, ki ka alonje oswa prèske awondi; fòm òbit planèt yo.

elliptical galaxy | galaksi eliptik Yon galaksi ki sanble ak yon boul won oswa yon boul ki plati, jeneralman li genyen ansyen etwal yo sèlman.

embryo | anbriyon Jèn òganis k ap devlope apati yon zigòt.

emergent layer | kouch emèjant Kouch ki pi wo forè twopikal la ki resevwa plis limyè solèy la.

emigration | emigrasyon Mouvman kote kèk endividi ap kite yon zòn.

emissions | emisyon Polyon ki relache nan lè a.

endangered species | espès menase Yon espès ki menase pou l disparèt nan lavni pwòch.

endocytosis | andositoz Pwosesis kote manbràn selilè a pote patikil nan selil la lè l chanje fòm epi li anglouti patikil yo.

endoplasmic reticulum | retikilòm andoplasmik Yon òganit ki fòme yon seri koridò konplèks pou transpòte pwoteyin ak lòt materyèl sot nan yon pati selil la pou ale nan yon lòt.

endoskeleton | andoeskelèt Yon eskelèt entèn; sistèm sipò estriktiral andedan kò yon animal.

endospore | andospò Yon estrikti pwokaryòt yo pwodui, tankou bakteri, nan kondisyon ki pa favorab; yon pawa epè ki antoure ADN lan ak yon pòsyon sitoplas la.

endosymbiosis | andosenbyòz Yon relasyon kote yon òganis ap viv anndan selil yon lòt òganis.

endotherm | andotèm Yon animal kote se chalè ki soti andedan kò animal ki reglemante tanperati kò li.

endothermic change | chanjman andotèmik

Yon chanjman ki absòbe enèji.

endothermic reaction | reyaksyon andotèmik Yon reyaksyon ki absòbe enèji.

energy | enèji Kapasite pou fè travay oswa fè chanjman.

energy conservation | konsèvasyon enèji Pratik pou redui itilizasyon enèji.

energy level | nivo enèjetik Pati nan yon atòm kote ou gen chans pou jwenn elektwon ki gen menm enèji.

energy pyramid | piramid enèji Yon dyagram ki montre kantite enèji ki deplase de yon nivo a yon lòt nan yon rezo twofik.

energy transformation | transfòmasyon enèji Yon chanjman de yon fòm enèji a yon lòt; yo rele l tou yon konvèsyon enèji.

engineer | enjenyè Yon moun ki itilize ni konesans teknolojik ni konesans syantifik pou rezoud pwoblèm pratik.

engineering | jeni Aplikasyon lasyans pou satisfè kèk bezwen oswa pou rezoud kèk pwoblèm.

enzyme | anzim 1. Yon tip pwoteyin ki akselere yon reyaksyon chimik nan yon èt vivan. 2. Yon katalizè byolojik ki redui enèji daktivasyon reyaksyon yo nan selil yo.

epicenter | episant Pwen sou sifas latè ki dirèkteman sou sant yon tranblemanntè.

epidermis | epidèm Kouch eksteryè po a.

epiglottis | epiglòt Yon lanbo tisi ki kachte trache-atè a pou anpeche manje rantre nan poumon yo.

epithelial tissue | tisi epitelyal Yon tisi ki kouvri sifas enteryè ak sifas eksteryè kò a.

equinox | ekinòks Nenpòt nan de jou nan ane a kote ni emisfè nò ni emisfè sid la panche nan direksyon solèy la oswa lwen direksyon solèy la.

era | è jeyolojik Youn nan twa inite premye òd tan jeyolojik la ant epòk Prekanbriyen ak epòk prezan an.

erosion | ewozyon Pwosesis kote dlo, glas, van oswa gravite deplase patikil wòch ak sòl ki ewode.

esophagus | ezofaj Yon tib miskilè ki konekte bouch la ak vant lan.

estrogen | estwojèn Yon òmòn ovè yo pwodui ki kontwole devlopman ze ak karakteristik femèl adilt yo.

estuary | estyè Yon tip tè imid ki fòme kote dlo dous ki sot nan rivyè yo rankontre avèk dlo sale lanmè a.

eukaryote | ekaryòt Yon òganis kote selil yo genyen yon nwayo.

eutrophication | etwofizasyon Akimilasyon nitriyan nan lak ak etan dlo dous avèk letan ki vin pèmèt gen yon ogmantasyon nan kwasans alg.

evacuate | evakye Deplasman tanporè pou sot nan yon zòn ki pral afekte avèk move tan.

evaluating | evalye Konpare obsèvasyon ak done pou rive a yon konklizyon sou yo.

evaporation | evaporasyon Pwosesis kote molekil ki sou sifas yon likid absòbe ase enèji pou l tounen yon gaz.

evolution | evolisyon Chanjman ki fèt avèk letan; pwosesis kote òganis modèn yo te soti nan òganis ki te la deja yo.

excretion | eskresyon Pwosesis ki elimine dechè nan kò a.

excretory system | sistèm eskretwa Yon sistèm ògàn ki debarase yon kò de dechè ki genyen nitwojèn ak eksè sèl ak dlo.

exocytosis | egzositoz Pwosesis kote vakyòl ki antoure patikil yo fizyone avèk manbràn selilè a, ki fòse kontni yo soti nan selil la.

exoskeleton | egzoeskèlèt Eskèlèt ekstèn; yon kouvèti rezistan, enpèmeyab ki pwoteje, sipòte epi ede anpeche evaporasyon dlo nan kò anpil envètebre.

exosphere | egzofè Kouch siperyè atmosfè a.

exothermic change | chanjman egzotèmik Yon chanjman kote enèji relache.

exothermic reaction | reyaksyon egzotèmik Yon reyaksyon ki relache enèji, souvan sou fòm chalè.

exotic species | espès egzotik Espès moun pote nan yon nouvo lokalite.

experimental bias | byè eksperimantal Yon erè nan konsepsyon yon eksperyans ki rann li pi posib pou yon rezilta patikilye.

exponential growth | kwasans eksponansyèl Modèl kwasans kote moun nan yon popilasyon repwouvi a yon to ki konstan, konsa plis yon popilasyon vin pi gwo, se pi rapid li grandi.

external fertilization | fegondasyon ekstèn Lè ze yo fegonde andeyò kò yon femèl.

extinct | eten Mo yo itilize pou yon gwoup òganis ki pwòch e ki vin mouri nèt jiskaske pa gen manm ki vivan ankò nan gwoup sa a.

extinction | ekstèminasyon Disparisyon tout manm yon espès sou latè.

extrusion | ekstrizyon Yon kouch wòch magmatik ki fòme lè lav koule sou sifas latè epi li vin di.

extrusive rock | wòch ekstrizif Wòch magmatik ki fòme apati de lav sou sifas latè.

eyepiece | okilè Yon lantiy ki agrandi imaj objektif la fòme.

F

Fahrenheit scale | echèl Farenhayt Echèl tanperati kote dlo a konjele a 32°F epi li bouyi a 212°F.

Fallopian tube | twonp Falòp Yon pasaj pou ze yo soti nan yon ovè pou ale nan matris la.

farsighted | ipèmetwòp Lè yon moun ka wè objè ki lwen byen klè epi objè ki pi pre yo parèt flou.

farsightedness | ipèmetwopi Kondisyon kote yon moun ka wè objè ki lwen byen klè epi objè ki pi pre yo parèt flou.

fat | grès Nitriyan ki gen enèji ki konpoze avèk kabòn, oksijèn ak idwojèn.

fault | fay Yon ripti nan kwout latè kote wòch yo deplase.

feedback | retwoaksyon Enfòmasyon ki chanje yon sistèm oswa ki pèmèt sistèm nan ajiste tèt li.

fermentation | fèmantasyon Pwosesis kote selil yo relache enèji lè yo dekonpoze molekil manje san l pa itilize oksijèn.

fertility | fètilite Yon mezi ki pèmèt yo detèmine ki jan sòl la sipòte kwasans plant yo.

fertilization | fegondasyon Pwosesis nan repwodiksyon seksye kote yon repwodiksyon mal ak femèl rankontre pou fòme yon nouvo selil.

fertilizer | angrè Yon sibstans ki founi nitriyan pou ede kilti yo grandi pi byen.

fetus | fetis Yon imen k ap devlope apati nevyèm semèn devlopman li jiskaske l fèt.

field | chan Nenpòt zòn andeyò laboratwa a.

filter feeder | filtrè Yon animal ki filtre manje l nan dlo.

fishery | sosyete lapèch Yon zòn ki gen yo gwo popilasyon òganis nan lanmè ki presye.

fitness | valè adaptatif Jan yon òganis rive rete an vi ak repwouvi nan anviwònman kote l ap viv la.

flagellum | flajèl Yon estrikti ki long, ki sanble ak yon fwèt ki ede yon selil deplase.

flood | inondasyon Yon evènman kote dlo vin kouvri yon zòn ki te toujou konn sèk.

flood plain | plèn inondasyon Zòn tè ki plat, ki laj bò yon rivyè.

flower | flè Estrikti repwodiktè yon anjyospèm.

fluid friction | fwotman entèn Frikasyon ki fèt lè yon objè deplase nan yon likid.

focal point | fwave Pwen kote reyon limyè ki paralèl a aks optik la rankontre, oswa sanble yo rankontre, aprè yon miwa (oswa yon lantiy) reflete l (oswa refrakte l).

focus | iposant Pwen anba sifas latè kote wòch premye kase sou estrès epi sa koze yon tranblemanntè.

foliated | feyte Mo yo itilize pou dekri wòch metamòfik ki genyen grenn ki aranje an kouch paralèl oswa bann.

follicle | folikil Estrikti nan dem po a kote yon branch cheve grandi.

food chain | chèn alimantè Yon seri evènman nan yon ekosistèm kote òganis yo transfere enèji lè yo manje epi lè lòt òganis manje yo.

food web | rezo twofik Modèl relasyon alimantasyon similtane oswa chèn alimantè pami diferan kalite òganis nan yon ekosistèm.

force | fòs Yon pouse oswa rale ki egzèse sou yon objè.

fossil | fosil Rès oswa tras yon òganis yo prezève ki te abite nan lepase.

fossil fuel | konbistib fosil Chabon, petwòl oswa gaz natirèl ki fòme sou demilyon dane apati rès òganis ansyen yo; ki boule pou relache enèji.

fossil record | achiv fosil Tout fosil ki dekouvri yo ak sa syantifik yo aprann gras a yo.

fracture | frakti 1. Aparans yon mineral lè li kase nan yon fason ki pa regilye. 2. Lè yon zo kase.

free fall | desant lib Mouvman yon objè k ap tonbe lè sèl fòs k ap aji sou li se gravite.

freezing point | pwen konjelasyon Tanperati kote yon likid vin jele.

frequency | frekans Kantite ond konplè k ap pase nan yon pwen pandan yon kantite tan byen presi.

frequency modulation | modilasyon frekans Yon metòd pou transmèt siyal lè w chanje frekans yon onn.

friction | friksyon Fòs de sifas egzèse youn sou lòt lè yo fwote youn ak lòt.

frond | fwond Fèy yon foujè.

front | fwon Fontyè kote mas lè ki nan diferan tanperati rankontre men yo pa melanje.

frost wedding | kriyoklastis Pwosesis ki fann wòch lè dlo enfiltre nan fant yo epi li konjele epi elaji.

fruit | fwi Ovè ak lòt estrikti ki mi nan yon anjyospèm ki antoure yon grenn oswa plis.

fruiting body | aparèy esporifè estrikti repwodiktif yon chanpiyon ki genyen anpil ifa epi ki pwodui espò.

fuel rod | ba konbistib Yon ba iranyòm ki sibi yon fisyon nan yon reyaktè nikleyè.

fulcrum | pwen dapui Pwen fiks kote yon levye pivote.

fundamental tone | son fondamantal Frekans natirèl yon objè ki pi ba.

fungus | chanpiyon Yon òganis ekaryotik ki genyen pawa selilè, ki itilize espò pou l repwodui, epi ki se yon etewotwòf ki absòbe manje l pou l alimante tèt li.

fuse | fizib Yon dispozitif sekirite ki gen yon bann metal fen ki pral fonn si twòp kouran pase nan yon sikui.

G

galaxy | galaksi Yon kokennchenn gwoup etwal, sistèm etwal, ama etwal, pousyè ak gaz ki lye ansanm pa mwayen gravite.

gallbladder | vezikil bilyè Ògàn ki estoke bil aprè fwa a fin pwodui li.

galvanometer | galvanomèt Yon aparèy ki itilize yon elektwoeman pou detekte ti kantite kouran.

gametophyte | gametofit Etap nan sik lavi yon plant kote plant lan pwodui gamèt, oswa selil seksyèl.

gamma rays | reyon gama Onn elektwomayetik ki gen longè donn ki pi kout epi frekans ki pi wo.

gas | gaz Eta yon matyè ki pa gen ankenn fòm oswa volim defini.

gas giant | jeyan gaz Non yo konn souvan bay planèt siperyè yo: Jipitè, Satin, Iranis ak Neptin.

gasohol | esans-alkòl Yon melanj gazolin ak alkòl.

gene | jèn Yon sekans ADN ki detèmine yon trè epi ki pase de paran a desandan l yo.

gene therapy | terapi jenik Pwosesis kote y ap ranplase yon jèn ki manke oswa ki gen pwoblèm ak yon jèn ki fonksyone nòmalman pou trete yon maladi oswa yon twoub medikal.

generator | jeneratè Yon aparèy ki transfòme enèji mekanik an enèji elektrik.

genetic disorder | twoub jenetik Yon kondisyon anòmal yon moun eritye atravè jèn oswa kwomozòm.

genetic engineering | jeni jenetik Transfè yon jèn sot nan ADN yon òganis pou ale nan yon lòt òganis, pou ka pwodui yon òganis avèk trè dezire a.

genetics | jenetik Etid syantifik sou eridite.

genome | jenòm Totalite materyèl jenetik yon òganis pote nan ADN li.

genotype | jenotip Estrikti jenetik yon òganis, oswa konbinezon alèl yo.

genus | jan Yon kategori taksonomik ki nome yon gwoup kote tout òganis ki ladan yo sanble e yo pwòch.

geocentric | jeyosantrik Mo ki dekri yon modèl linivè kote latè nan sant planèt ak etwal k ap fè wotasyon yo.

geode | jeyòd Yon wòch ki gen yon kavite kote mineral kristal te grandi andedan l.

Geographic Information System | Sistèm Enfòmasyon Jeyografik Yon sistèm disk di ak lojisyèl òdinatè yo itilize pou pwodui kat jeyografik entèaktif.

geologic time scale | echèl tan jeyolojik Peryòd tan ki kouvri evènman jeyolojik ak fòm lavi nan istwa latè.

geosphere | jeyosfè Pati latè ki pi dans ki enkli kwout, manto ak nwayo.

geostationary orbit | òbit satelit jeyoestasyonè Yon òbit kote yon satelit kontoune latè nan menm vitès ak wotasyon latè kidonk li rete nan menm plas tout tan.

geothermal energy | enèji jeyotèmik Enèji tèmik entans ki soti andedan latè.

germination | jèminasyon Devlopman anbriyon an andeyò yon grenn; sa rive lè anbriyon an rekòmanse kwasans li aprè yon peryòd ralanti.

gestation period | peryòd jestasyon Peryòd tan ant fegondasyon ak nesans yon mamifè.

gill | branchi Yon estrikti plime ki pèmèt echanj gaz yo ant dlo ak san.

gizzard | zizye Yon ògàn miskilè, pawa epè ki peze epi moulen manje ki pasyèlman dijere.

glacier | glasye Yon gwo mas glas ki deplase dousman sou yon tè.

gland | glann Yon ògàn ki pwodui epi degaje pwodui chimik swa atravè kanal oswa nan kouran sangen an.

Global Positioning System | Sistèm Mondyal Lokalizasyon Yon sistèm lokalizasyon ki itilize siyal satelit pou lokalize yon aparèy reseptè sou sifas latè.

global winds | van global Van ki sot nan direksyon presi ki vante de fason pèsistan sou distans ki long.

globular cluster | ama globilè Yon gwoup ansyen etwal ki laj, won, ki kole youn ak lòt.

glucose | glikoz 1. Yon sik ki se yon kokenn sous enèji pou selil yo nan kò a. 2. Yon senp idrat kabòn; monomè anpil idrat kabòn konplèks.

Golgi apparatus | aparèy Golgi Yon òganit nan yon selil ki resevwa pwoteyin ak lòt materyèl ki sot nan retikilòm andoplasmik la, li anbale yo epi distribye yo nan lòt pati selil la.

gradualism | pwogresivite Modèl evolisyon ki karakterize pa akimilasyon lant epi pwogresif chanjman jenetik sou peryòd tan ki long.

grains | gren Patikil mineral oswa lòt wòch ki bay yon wòch teksti li.

granite | granit Yon wòch magma ki souvan gen koulè leje ki nan kwout kontinantal la.

grassland | preri Yon zòn kote pifò kote a se zèb ak lòt plant ki pa gen bwa epi ki resevwa ant 25 a 75 santimèt lapli chak ane.

gravitational potential energy | enèji potansyèl gravitasyonèl Enèji potansyèl ki depann de wotè yon objè.

gravity | gravite Fòs atraksyon ant objè yo; fòs ki fè objè yo deplase an desandan.

greenhouse effect | efè desè Kèk gaz nan atmosfè planèt la kaptire chalè toupresif sifas planèt la.

greenhouse gases | gaz a efè desè Gaz nan atmosfè a ki kaptire enèji.

groin | epi Yon miray ki fèt ak wòch oswa beton yo bati pa deyò yon plaj pou redui ewozyon.

grounded | mizatè Pèmèt chay yo sikile dirèkteman sot nan sikui a pou rantre nan kondiktè mizatè yon bilding epi aprè sa nan latè ankake ta gen yon kou sikui.

groundwater | dlo souteren Dlo ki ranpli fant ak espas nan sòl ak kouch wòch souteren.

group | gwoup Eleman ki nan menm kolòn vètikal nan tablo peryodik la; yo rele l fanmi tou.

gully | rigòl Yon gwo kanal nan tè a ki kote dlo ale aprè yon tanpèt lapli.

gymnosperm | jimnospèm Yon plant ki pwodui grenn dirèkteman sou ekay kòn yo—pa antoure avèk yon fwi pwotektè.

H

habitat | abita Yon anviwonman ki ofri bagay yon òganis espesifik bezwen pou l viv, grandi epi repwodui.

half-life | demi-peryòd Tan li pran pou mwatye atòm yon eleman radyoaktif dekonpoze.

hazardous waste | dechè danjre Yon materyèl ki ka danjre si yo pa elimine l kòm sadwa.

headland | pwomontwa Yon pati rivaj la ki sòti al nan oseyan an.

heat | chalè Transfè enèji tèmik sot nan yon objè ki pi cho pou ale nan yon objè ki pi fre.

heliocentric | elyosantrik Mo ki dekri yon modèl sistèm solè a kote latè ak lòt planèt yo fè wotasyon otou solèy la.

hemoglobin | emoglobin Yon pwoteyin ki gen fè ki chimikman lye avèk molekil oksijèn; se sa ki konpoze pifò nan globil wouj yo.

heredity | eredite Transfè trè de paran a desandan yo.

hertz (Hz) | hertz (Hz) Inite mezi pou frekans.

Hertzprung-Russell diagram | dyagram Hertzprung-Russell Yon grafik ki gen rapò ak tanperati sifas yo ak liminozite absoli etwal yo.

heterotroph | etewotwòf Yon òganis ki pa kapab fè pwòp manje l, men ki konsome lòt òganis ki vivan pou jwenn manje l la.

heterozygous | etewozigòt Lè genyen de diferan alèl pou yon jèn patikilye.

hibernation | ibènasyon Yon animal redui aktivite l konsiderableman pandan sezon livè.

histamine | istamin Yon pwodui chimik ki responsab pou sentòm yon alèji.

homeostasis | omeyostazi Kondisyon kote anviwonman entèn yon òganis rete estab malgre chanjman ki fèt nan anviwonman ekstèn lan.

homologous structures | estriktii omològ Estrikti ki similè nan diferan espès ki te eritye l de yon zansèt komen.

homozygous | omozigòt Lè gen de alèl idantik pou yon jèn patikilye.

hormone | òmòn 1. Yon pwodui chimik ki afekte kwasans ak devlopman. 2. Pwodui chimik yon glann andokrin pwodui.

host | ot Yon òganis ki abrite yon parazit, swa avèk li, swa andedan li, swa sou li, epi li founi yon sous enèji oswa yon anviwonman apwopriye pou parazit la ka viv.

hot spot | pwen cho Yon zòn kote magma ki sot byen fon nan manto a fonn atravè kwout la ki sou tèt li.

Hubble's law | Iwa Hubble Obsèvasyon ki montre pi lwen yon galaksi ye, se pi rapid l ap deplase.

humid subtropical | sibtwopikal imid Yon klima ki imid epi ki cho ou jwenn nan pwent twopik yo.

humidity | imidite Montan vapè dlo nan yon volim lè done.

humus | imis Matyè òganik koulè fonsè ki nan tè a.

hurricane | siklòn Yon tanpèt twopikal ki genyen van ki depase apeprè 119 kilomèt a lè oswa plis.

hybrid | ibrid Yon desandan kwazman ki gen de diferan alèl pou yon trè.

hybridization | ibridasyon Yon metòd elvaj seleksyon kote yo fè kwazman diferan endividi pou rasanble meyè trè nan toulè de paran yo.

hydrocarbon | idwokabi Yon konpoze òganik ki genyen atòm kabòn ak idwojèn sèlman.

hydroelectric power | enèji idwoelektrik Enèji sinetik pwodui elektrisite lè dlo an mouvman sou yon chit dlo oswa yon baraj.

hydrogen ion | iyon idwojèn Yon iyon ki gen chaj pozitif (H+) ki fòme avèk yon atòm idwojèn ki te pèdi elektwon l yo.

hydrosphere | idwosfè Pòsyon latè ki gen dlo sou tout fòm, ikonpri osyea, glasye, rivyè, lak, dlo souteren ak dlo vapè.

hydroxide ion | iyon idwoksid Yon iyon ki gen chaj negatif ki fèt avèk oksijèn ak idwojèn (OH⁻).

hypertension | ipètansyon Yon maladi kote presyon ateryèl yon moun toujou rete pi wo pase nòmal; yo rele maladi sa a tansyon tou.

hyphae | ifa Tib anbranchman ki tankou filaman ki konpoze kò chanpiyon miltiselilè.

hypothalamus | ipotalamis Yon pati nan sèvo a ki releye sistèm nève a avèk sistèm andokrin nan.

hypothesis | ipotèz Yon eksplikasyon ki posib pou yon seri obsèvasyon oswa repons a yon kesyon syantifik; li dwe kapab teste.

I

ice age | glasyasyon Yon epòk nan istwa Tè a kote glasye yo te kouvri anpil kote sou sifas la.

igneous rock | wòch igne Yon tip wòch ki fòme akòz refwadisman wòch ki fonn sou sifas la oswa anba sifas la.

image | imaj Yon kopi yon objè ki fòme avèk refleksyon oswa refraksyon reyon limyè.

immigration | imigrasyon Mouvmman endividi nan yon zòn ki deja gen moun ki peple l.

immune response | repons iminitè Pati nan defans kò a kont patojèn kote selil nan sistèm iminitè a reyaji a chak kalite patojèn avèk yon defans ki vize presizeman patojèn sa a.

immunity | iminite Kapasite kò a genyen pou l detwi patojèn anvan yo ka koze maladi.

impermeable | enpèmeyab Yon patikilarite kèk materyèl genyen, tankou ajil ak granit, kote li pa fasil pou dlo pase ladan yo.

imprinting | enpreyasyon Yon konpòtman aprantisaj kote zwazo manman yo fèk kouve yo ak mamifè ki fèk fèt suiv premye bagay yo wè k ap deplase.

impulse | enpilsyon Yon mesaj elektrik ki pote enfòmasyon nan sistèm nève a.

inbreeding | andogami Yon metòd elvaj seleksyon kote yo kwaze de endividi ki gen menm seri alèl.

incineration | ensinerasyon Lè yo boule dechè solid.

inclined plane | plan encline Yon machin senp ki gen sifas ki plat, encline.

incomplete dominance | dominans enkonplè Yon sitiasyon kote yon alèl pa konplètman dominan sou yon lòt alèl.

incomplete metamorphosis | metamòfoz enkonplè Yon tip metamòfoz ki gen twa etap: ze, nenf ak adilt.

index contour | koub metrès Sou yon kat topografik, yon koub nivo ranfòse ki make avèk elevasyon koub nivo sa a.

index fossil | fosil karakteristik Fosil òganis ki lajman distribiye ki te viv pandan yon peryòd jeyolojik ki kout.

index of refraction | endis refraksyon Yon mezi kantite reyon limyè ki koube lè li pase de yon milye a yon lòt.

indicator | endikatè Yon konpoze ki chanje koulè lè li an prezans yon asid oswa yon baz.

induction | endiksyon Yon metòd ki redistribiye chaj sou yon objè pa mwayen chan elektrik yon lòt objè; objè yo pa gen ankenn kontak dirèk.

inductive reasoning | rezonnman endiktif Itilizasyon obsèvasyon presi pou fè jeneralizasyon.

inertia | inèsi Tandans yon objè genyen pou l reziste yon chanjman ki an mouvman.

infectious disease | maladi enfektye Yon maladi prezans yon èt vivan ki nan kò a koze ki ka pase de yon òganis a yon lòt.

inflammatory response | reyaksyon enflamatwa Pati nan defans kò a kont patojèn, kote likid ak globil blan koule sot nan veso sangen yo pou ale nan tisi yo epi yo detwi patojèn yo lè yo dekonpoze yo.

infrared radiation | radyasyon enfrawouj Onn elektwomayetik ki gen longè donn ki pi long pase limyè vizib men ki pi kout pase mikwo onn.

infrared rays | reyon enfrawouj Onn elektwomayetik ki gen longè donn ki pi kout ak frekans ki pi wo pase mikwo onn.

inheritance | eritaj Pwosesis kote yon pitit resevwa jèn paran l yo.

inhibitor | inibitè Yon materyèl ki redui vitès yon reyaksyon.

inner core | nwayo entèn Yon esfè dans ki fèt ak nikèl solid nan sant latè.

inorganic | inòganik Ki pa fòme apati èt vivan oswa rès èt vivan yo.

input | antre Materyèl, enèji oswa enfòmasyon ki ale nan yon sistèm.

input force | fòs dantre Fòs ki egzèse sou yon machin.

insight learning | aprantisaj pa entuisyon Pwosesis kote w aprann ki jan pou rezoud yon pwoblèm oswa fè yon bagay ki nouvo lè w aplike sa ou konnen deja.

instantaneous speed | vitès enstantane Vitès yon objè nan yon enstan.

instinct | enstenk Yon konpòtman ine kote yon animal fè yon bagay kòrèkteman sou premye fwa a.

insulation | izolasyon Materyèl ki kaptire lè pou ede bloke transfè chalè ant lè ki andedan ak lè ki andeyò yon bilding.

insulator | izolatè 1. Yon materyèl ki pa kondui chalè byen. 2. Yon materyèl ki pa pèmèt chaj elektrik sikile fasilman.

insulin | ensilin Yon òmòn ki sot nan pankreas la ki pèmèt selil kò a absòbe glikoz ki sot nan san an epi itilize l pou enèji.

intensity | entansite Kantite enèji pa segonn yon onn pote atravè yon sifas initè.

interference | entèferans Entèaksyon ant de onn ki rankontre.

internal fertilization | fegondasyon entèn Lè ze yo fegonde andedan kò yon femèl.

interneuron | entenewòn Yon newòn ki pote enpilsyon nève sot nan yon newòn pou ale nan yon lòt.

interphase | entèfaz Premye faz sik selilè a ki fèt anvan selil la divize, nan faz sa a yon selil grandi epi li fè yon kopi ADN li.

intertidal zone | zòn entètidal Yon zòn kote liy mare wo ki pi wo a sou tè ak pwèn sou platfòm kontinantal la mare ba ki pi ba a ekspoze.

intestine | entesten Yon ògàn kote dijasyon fèt epi manje absòbe.

intrusion | entrizyon Yon kouch wòch igne ki fòme lè magma andisi anba sifas latè.

intrusive rock | wòch entrizif Wòch igne ki fòme lè magman andisi anba sifas latè.

inversely proportional | envèsman pwopòsyonèl Yon ekspresyon yo itilize pou dekri relasyon ant de varyab ki gen yon pwodui ki konstan.

invertebrate | envètebre Yon animal ki pa gen yon kolòn vètebral.

involuntary muscle | misk lis Yon misk ki pa sou kontwòl konsyan.

ion | iyon Yon atòm oswa gwoup atòm ki vin gen chaj elektrik.

ionic bond | lyezon yonik Atraksyon ki egziste ant yon ki gen chaj ji opoze.

ionic compound | konpoze yonik Yon konpoze ki genyen iyon pozitif ak iyon negatif.

ionosphere | iyonosfè Pati enferyè tèmosfè a.

iris | iris Misk ki antoure pipiy la epi ki reglemante kantite limyè ki rantre nan zye a; li bay je a koulè li.

irregular galaxy | galaksi iregilye Yon galaksi ki pa gen yon fòm regilye.

island arc | ak ensilè Yon chèn vòlkan ki fòme akòz sibdiksyon plak oseyanik lan anba yon dezyèm plak oseyanik.

isobar | izoba Yon liy sou yon kat meteyowolojik ki relye kote ki gen menm presyon atmosferik.

isotherm | izotèm Yon liy sou yon kat meteyowolojik ki relye kote ki gen menm tanperati.

isotope | izotòp Yon atòm ki gen menm kantite pwoton ak yon kantite diferan netwon ki sot nan lòt atòm ki nan menm eleman an.

J

jet streams | kouran-jè Kouran dè a grann vitès apeprè 10 kilomèt anwo sifas latè.

joule | joul Yon inite pou mezi travay ki egal a yon neton-mèt.

K

karst topography | topografi karst Yon rejyon kote yon kouch wòch lacho ki pre sifas la kreye vale pwofon, kavèn ak efondreman.

karyotype | karyotip Yon foto tout kwomozòm imen yo nan yon selil ki gwoupe ansanm pa pè epi ki aranje nan lòd dekwasan an gwosè.

Kelvin scale | echèl Kelvin Echèl tanperati kote zewo sou echèl la se tanperati kote yo paka retire ankenn enèji ankò nan matyè a.

kettle | mamit jeyan Yon ti depresyon ki fòme lè yon moso glas rete nan depo glasyè a.

keystone species | espès kle Yon espès ki enfliyanse sivi anpil lòt espès nan yon ekosistèm.

kidney | ren Yon kokennchenn ògàn sistèm ekskretwa a; li retire ire ak lòt dechè nan san an.

kinetic energy | enèji sinetik Enèji yon objè genyen akòz mouvman li.

Kuiper belt | senti Kuiper Yon rejyon ki etann odela òbit Neptin jiska apeprè 100 fwa distans latè apati de solèy la.

L

La Niña | La Niña Yon evènman klimatik nan Oseyan Pasifik lès la kote dlo sifas yo pi frèt pase nòmral.

land breeze | briz tè Briz ki soufle sot sou tè pou al sou yon etandi dlo.

land reclamation | restorasyon tè Pwosesis restorasyon tè pou l vin nan yon eta ki pi natirèl, pi pwodikatif.

landform | fòm relyèf Yon karakteristik sifas Tè a, tankou arebò lanmò a, din oswa mòn.

landform region | rejyon fòm teren Yon zòn teren laj kote topografi a konpoze prensipalman de yon tip fòm teren.

large intestine | gwo entesten Dènnye seksyon sistèm dijestif la, kote dlo absòbe nan kouran sangen an epi rès matyè yo elimine sot nan kò a.

larva | lav Fòm yon animal ki poko fin devlope ki pa sanble avèk fòm adilt la ditou.

larynx | larenks Bwat vwa a; li sitiye nan pati siperyè trache a, anba epiglòt la.

latitude | latitud Distans an degre onò oswa osid ekwatè a.

lava | lav Magma likid ki rive sou sifas la.

law of conservation of energy | lwa konsèvasyon enèji Règ kote yo paka ni kreye ni detwi enèji.

law of conservation of mass | lwa konsèvasyon mas la Prensip ki fè konnen kantite total matyè a toujou rete menm, kèlkeswa chanjman chimik oswa fizik k ap fèt yo.

law of conservation of momentum | lwa konsèvasyon enpilsyon Règ ki deklare nan absans fòs eksteryè enpilsyon total objè ki aji youn ak lòt pa chanje.

law of superposition | prensip sipèpozisyon Prensip jeyolojik ki deklare nan kouch orizontal wòch sedimantè, chak kouch pi ansyen pase kouch ki anwo li epi pi jèn pase kouch ki anba li.

law of universal gravitation | lwa gravitasyon inivèsèl Lwa syantifik ki deklare chak objè nan linivè atire chak lòt objè.

leachate | liksiviyat Likid polye dlo k ap pase ak pwodui chimik ki fonn sot nan dechè ki antere nan teren fatra pwodui.

learning | aprantisaj Pwosesis ki pote chanjman nan konpòtman ki baze sou pratik oswa eksperyans.

leeward | pwoteje kont van Bò yon chèn montay ki pwoteje kont van k ap soufle.

lens | lantiy 1. Estrikti fleksib ki fokalize limyè ki penetre nan je a. 2. Yon moso glas koube oswa lòt materyèl transparan yo itilize pou refrakte limyè.

lever | levye Yon senp machin ki genyen yon ba rijid ki pivote sou yon pwen fiks.

lichen | lichenn Konbinezon yon chanpiyon avèk swa yon alg swa yon bakteri ototwofik ki abite ansanm nan yon relasyon ki benefisye toulè de òganis yo.

ligament | ligaman Tisi konjonktif rezistan ki kenbe zo yo ansanm nan yon jwenti mobil.

light-year | ane-limyè Distans limyè a ap deplase nan yon ane; anviwon 9.46 trilyon kilomèt.

limiting factor | faktè limitan Yon faktè anviwonmantal ki lakoz yon popilasyon diminye an gwosè.

lipid | lipid Yon konpoze òganik ki rich an enèji, tankou grès, luil oswa lasi, ki fèt avèk kabòn, idwojèn ak oksijèn.

liquid | likid Eta yon matyè ki pa gen ankenn fòm ki defini men ki gen yon volim ki defini.

lithosphere | litosfè Yon kouch rijid ki konpoze pati ki pi siperyè manto a ak kwout la.

litter | lityè Premye kouch yon tè fètil ki fèt avèk fèy ak zèb ki mouri.

liver | fwa Pi gwo ògàn andedan kò a; li jwe yon wòl nan anpil pwosesis kò a, tankou pwodiksyon bil pou sistèm dijestif la.

loam | tè ajil Tè rich, fètil ki konpoze de apeprè pati egal ajil, sab ak limon.

loess | lès Yon depo ki fòme akòz van ki fèt avèk patikil fen ajil ak limon.

long-day plant | plant emewoperyodik Yon plant ki fè flè lè nwit yo pi kout pase longè nwit kritik plant lan.

longitude | lonjitud Distans an degre alès oswa alwès meridyen orijin nan.

longitudinal wave | onn lonjitudinal Yon onn ki deplase milye a nan yon direksyon ki paralèl a direksyon kote onn lan vwayaje.

longshore drift | deriv litoral Mouvmman dlo ak sediman sou yon plaj akòz vag k ap vini sou rivaj la nan yon ang.

loudness | soni Pèsèpsyon enèji yon son.

lunar eclipse | eklips linè Blokaj ki anpeche limyè solèy rive sou lalin lan ki fèt lè latè dirèkteman ant solèy la ak lalin lan.

lung | poumon 1. Yon ògàn ou jwenn nan vètebre ki respire lè ki echanje oksijèn ak dyoksid kabòn avèk san. 2. Nan imen yo, youn nan de ògàn prensipal sistèm respiratwa a.

luster | reflè Fason yon mineral reflete limyè sou sifas li.

lymph | lenf Likid ki konpoze avèk dlo ak lòt materyèl ki fonn sistèm lenfatik la kolekte epi retounen l nan kouran sangen an.

lymph node | ne lenfatik Yon ti mas tisi nan sistèm lenfatik la ki filtre lenf, kaptire bakteri ak lòt mikwoòganis ki koze maladi.

lymphatic system | sitèm lenfatik Yon rezo vesò ki tankou venn ki retounen likid ki koule sot nan vesò sangen an pou al nan kouran sangen an.

lymphocyte | lenfosit Yon globil blan ki distenge ant chak kalite patojèn.

lysosome | lizosòm Yon òganit selilè ki genyen pwodui chimik ki dekonpoze gwo patikil manje an patikil ki pi piti rès selil la ka itilize.

M

machine | machin Yon aparèy ki chanje kantite fòs ki egzèsè, distans kote fòs la egzèsè oswa direksyon kote fòs la egzèsè.

magma | magma Melanj sibstans an fizyon ki fòmè wòch, gaz ak dlo ki sot nan manto a.

magnetic declination | deklinezon mayetik Ang ant nò jeyografik ak nò mayetik kote zegwi yon konpa pwente.

magnetic field | chan mayetik Rejyon ozalantou yon eman kote fòs mayetik egzèsè.

magnetic force | fòs mayetik Yon fòs ki pwodui lè pòl mayetik yo aji youn ak lòt.

magnetic pole | pòl mayetik Pwent yon objè mayetik, kote fòs mayetik la pi fò.

magnetism | mayetis Fòs atraksyon oswa repilsyon materyèl mayetik.

magnitude | mayitid Mezi pisans yon tranblemanntè ki baze sou onn seyismik ak mouvman sou fay yo.

main sequence | seri prensipal Yon zòn dyagonal sou yon dyagram Hertzprung-Russell ki enkli plis pase 90 pousan tout etwal yo.

malleable | maleyab Yon mo yo itilize pou dekri materyèl yo ka matle oswa woule an fèy plat.

mammal | mamifè Yon vètebre kote tanperati kò li reglemante pa chalè ki sot nan kò li, epi po li kouvri avèk cheve oswa pwal ak glann ki pwodui lèt pou nouriti piti li yo.

mammary gland | glann mamè Yon ògàn nan mamifè femèl ki pwodui lèt pou piti mamifè a.

manipulated variable | varyab kòmand Faktè yon syantis chanje pandan yon eksperyans; yo rele l tou varyab endepandan.

mantle | manto Kouch materyèl ki cho, rezistan ant kwout ak nwayo latè.

map projection | pwojeksyon katografik Yon dyagram liy ki ede transfere pwent ki sou sifas latè sou yon kat plat.

maria | mè Pati ki fonnè, plan sou sifas lalin lan ki te fòmè apati kokennchenn ekoulman lav.

marine climate | klima maritim Klima kèk rejyon kotye, kote livè yo relativman cho epi ete yo relativman fre.

marrow | mwèl Tisi konjonktif mou ki ranpli andedan zo yo.

marsupial | masipyal Yon mamifè ki fè yon piti ki nan premye faz devlopman li, epi ki kontinye devlope nan yon pòch ki sou kò manman an.

mass | mas Mezi kantite matyè ki nan yon objè.

mass extinction | ekstenksyon

masiv Evènman kote tout yon espès òganis ki vivan vin mouri nan menm lè a.

mass movement | mouvman an mas Nenpòt nan plizyè pwosesis kote gravite fè sediman deplase anba.

mass number | nonb mas Nonb total pwoton ak netwon ki nan nwayo yon atòm.

matter | matyè Nenpòt bagay ki gen yon mas epi ki okipe yon espas.

mean | mwayèn Mwayèn nimerik yon seri done.

meander | sèpante Yon koube ki tankou yon bouk nan kou yon rivyè.

mechanical advantage | efè mekanik Kantite fwa yon machin ogmante yon fòs ki egzèsè sou li.

mechanical energy | enèji mekanik Enèji sinetik oswa potansyèl ki asosye avèk mouvman oswa pozisyon yon objè.

mechanical engineering | jeni mekanik Branch jeni ki gen rapò ak konsepsyon, konstruksyon ak operasyon machinri.

mechanical wave | onn mekanik Yon onn ki nesite yon milye kote li ka vwayaje.

mechanical weathering | alterasyon mekanik Tip alterasyon kote wòch fizikman kase an moso ki pi piti.

mechanism | mekanis Pwosesis natirèl ki pèmèt yon bagay rive.

median | mediàn Chif ki nan mitan yon seri done.

medium | milye Materyèl kote onn vwayaje atravè li.

medusa | mediz Yon fòm nidè ki an fòm yon parapl ki ouvri epi ki adapte pou yon vi akwatik.

meiosis | meyo Pwosesis ki rive nan fòmasyon selil seksyèl (espèm ak ze) kote kantite kwomozòm yo redwi a mwatye.

melanin | melanin Yon pigman ki bay po a koulè li.

melting point | pwen fizyon Tanperati kote yon sibstans chanje de yon solid a yon likid; menm jan ak pwen konjelasyon, oswa tanperati kote yon likid chanje an yon solid.

meniscus | menisk Sifas koub yon likid nan yon kolòn likid.

mercury barometer | bawomèt a mèki Yon enstriman ki mezire chanjman nan presyon atmosferik la, ki genyen yon tib an glas ki pasyèlman ranpli avèk mèki, epi pwen ki ouvè a repoze sou yon resipyan mèki.

mesosphere | mezofè Kouch atmosfè latè ki imedyatman anwo estratosfè a.

messenger RNA | ARN mesaje Tip ARN ki pote enstriksyon pou asanblaj asid amine nan pwoteyin yo sot nan ADN pou ale nan ribozòm nan sitoplas la.

metabolism | metabolis Konbinezon reyaksyon chimik kote yon òganis akimile oswa dekonpoze matyè yo.

metal | metal Yon klas eleman ki karakterize pa pwopriyete fizik ki enkli ekla, maleyabilite, dosilite ak kondiktivite.

metallic bond | lyezon metalik Yon atraksyon ant yon iyon metal ki pozitif ak elektwon ki antoure li.

metalloid | metaloyid Yon eleman ki genyen kèk karakteristik metal ak non-metal.

metamorphic rock | wòch metamòfik Yon tip wòch ki fòm apati yon wòch ki egziste deja, ki chanje akòz chalè, presyon oswa reyaksyon chimik.

metamorphosis | metamòfoz Yon pwosesis kote kò yon animal fè yon kokennchenn chanjman nan fòm kò li pandan sik lavi li.

meteor | meteyò Yon tras limyè nan syèl la ki rive akòz yon meteyorit ap boule nan atmosfè latè.

meteorite | meteyorit Yon meteyorit ki pase atravè atmosfè latè epi ki frape sifas latè.

meteoroid | meteyowoyid Yon moso wòch oswa pousyè nan lespas, jeneralman ki pi piti pase yon astewoyid.

meteorologist | metewowològ Yon syantifik kap etidye sa ki lakòz kondisyon metewolojik yo e ki eseye predi yo.

metric system | sistèm metrik Yon sistèm mezi ki baze sou nimewo 10.

microgravity | mikwogravite Kondisyon kote w fè eksperyans apezantè ann òbit.

microorganism | mikwoòganis Yon èt vivan ki twò piti pou obsève san yon mikwoskòp.

microscope | mikwoskòp Yon enstriman ki fè objè ki piti yo sanble pi gwo.

microwaves | mikwoonn Onn elektromayetik ki genyen longè donn ki pi kout epi frekans ki pi wo pase onn radyoelektrik.

mid-ocean ridge | dòsal medyo-oseyanik Yon chèn montay soumaren koute nouvo fon lanmè pwodui; yon limit plak litosferik divèjan anba lanmè a.

migration | migrasyon Vwayaj regilye, sezonye yon animal fè pou l soti nan yon anviwonman pou l ale nan yon lòt epi pou l retounen pou l jwenn manje oswa pou repwodiksyon.

mineral | mineral 1. Yon solid natirèl ki ka fòm grasa pwosesis inòganik, ki gen yon estrikti kristal e ki gen yon konpozisyon chimik byen presi.

mirage | miraj Imaj yon objè distan ki se rezilta refraksyon limyè pandan l ap vwayaje nan lè ki gen tanperati varye.

mitochondria | mitokondri Òganit an fòm baton ki konvèti enèji ki nan molekil manje an enèji selil la ka itilize pou akonpli fonksyon l yo.

mitosis | mitoz Dezyèm fas sik selilè a kote nwayo selil la divize an de nouvo nwayo epi yon seri ADN distribye al nan chak selil fi.

mixture | melanj De sibstans oswa plis ki ansanm nan menm kote men atòm yo pa chimikman lye.

mode | mòd Nimewo ki parèt pi souvan nan yon lis nimewo.

model | modèl Yon reprezantasyon yon objè oswa yon pwosesis konplèks, yo itilize pou ede moun konprann yon konsèp yo paka obsève dirèkteman.

Modified Mercalli scale | echèl Mercalli modifiye Yon echèl ki mezire entansite yon tranblemanntè.

Mohs hardness scale | echèl dite Mohs Yon echèl ki klase dis mineral sot nan sa ki pi mou pou ale nan sa ki pi di; yo itilize l pou teste dite mineral yo.

mold | mou Yon tip fosil ki se yon zòn kre nan sediman ki gen fòm yon òganis oswa pati yon òganis.

molecular compound | konpoze molekilè Yon konpoze ki konpoze avèk molekil.

molecule | molekil Yon gwoup net ki gen de atòm oswa plis ki makonnen ansanm avèk lyezon kovalant.

mollusk | molisk Yon envètebre ki genyen yon kò mou, non segmante; pifò ladan yo genyen yon karapas di ki pwoteje yo.

molting | mi Pwosesis ki jete yon egzoeskèlèt ki twò piti.

moment magnitude scale | echèl mayitid moman Yon echèl ki mezire tranblemanntè lè li estime enèji total yon tranblemanntè degaje.

momentum | kantite mouvman Pwodu mas ak vitès yon objè.

monocot | monokòt Yon anjyospèm ki gen yon sèl fèy ki pote grenn.

monotreme | monotrèm Yon mamifè ki ponn ze.

monsoon | mouson Van lanmè oswa latè k ap soufle sou yon rejyon vas ki chanje direksyon avèk sezon yo.

moon | lalin Yon satelit natirèl k ap vire toutotou yon planèt.

moraine | morèn Yon krèt depo glasyè ki depoze nan pwen yon glasye fòme.

motion | mouvman Eta kote distans yon objè de yon lòt objè ap chanje.

motor neuron | newòn motè Yon newòn ki voye yon enpilsyon nan yon misk oswa glann, ki lakoz misk la oswa glann lan reyaji.

mountain range | chèn montay Yon gwoup montay ki rapwoche nan fòm, estrikti, zòn ak laj.

mucus | mikis Yon sibstans ki epè, glisan kò a pwodu.

multicellular | miltiselilè Ki fèt ak anpil selil.

multiple alleles | alèl miltip Twa alèl oswa plis nan yon jèn ki detèmine yon karakteristik.

municipal solid waste | dechè solid minisipal Dechè ki soti nan kay, biznis, lekòl ak nan yon kominote.

mutation | mitasyon Tout chanjman nan ADN yon jèn oswa yon kwomozòm.

mutualism | mityalis Yon tip relasyon senbyotik kote toulè de espès yo benefisye lè yo viv ansanm.

N

natural resource | resous natirèl Nenpòt bagay imen yo itilize e ki egziste natirèlman nan anviwònman an.

natural selection | seleksyon natirèl Pwosesis kote òganis yo ki pi byen adapte a anviwonnman yo gen plis chans pou yo siviv epi repwodu.

neap tide | mare mò-dlo Mare ki gen lemwens diferans ant mare ba ak mare wo konsekitif.

nearsighted | myòp Yon kondisyon kote yon moun ka wè objè ki pre yo klèman epi objè ki lwen yo parèt flou.

nebula | nebilez Yon gwo nyaj gaz ak pousyè nan lespas.

negative feedback | retwoaksyon negatif Yon pwosesis kote yon sistèm fèmen akòz kondisyon li pwodu a.

nekton | nekton Animal nektonik ki ka deplase atravè kolòn dlo.

nephron | nefwon Ti estrikti filtrasyon ou jwenn nan ren yo ki retire dechè nan san an epi ki pwodu pipi.

neritic zone | zòn neritik Pati nan oseyan an ki etann de nivo mare ba a jiska pwen platfòm kontinantal la.

nerve | nè Yon pakè fib nève.

nerve impulse | enpilsyon nève Mesaj yon newòn pote.

nervous system | sistèm nève Yon sistèm ògàn ki resevwa enfòmasyon nan anviwonnman an epi koòdone yon repons.

nervous tissue | tisi nève Yon tisi ki transpòte mesaj elektrik ale vini ant sèvo a ak lòt pati nan kò a.

net force | fòs nè Fòs jeneral sou yon objè lè tout fòs endividyèl yo k ap aji sou li adisyone ansanm.

neuron | newòn Yon selil ki pote enfòmasyon atravè sistèm nève a.

neutralization | netralizasyon Reyaksyon yon asid avèk yon baz, ki pwodu yon solisyon ki pa gen otan asid ak baz solisyon yo te ye anvan melanj lan.

neutron | netwon Yon ti patikil nan nwayo atòm lan, ki pa gen ankenn chay elektrik.

neutron star | etwal a netwon Rès yon etwal a gran mas ki piti, dans aprè yon sipènova.

newton | newton Yon inite mezi ki egal a fòs ki nesèsè pou akselere 1 kilogram mas a 1 mètr pa segonn pa segonn.

Newton's first law of motion | premye lwa Newton sou mouvman Lwa syantifik ki deklare yon objè estasyonè pral rete estasyonè epi yon objè an mouvman pral rete an mouvman avèk yon vitès konstan amwenske yon fòs aji sou li.

niche | nich Fason yon òganis viv epi li reyaji ansanm avèk faktè byotik ak faktè abyotik nan abita li.

nitrogen bases | baz azote Molekil ki genyen azòt ak kèk lòt eleman.

nitrogen fixation | fiksasyon azòt Pwosesis kote yo konvèti azòt nan atmosfè a an konpoze azote plant yo ka absòbe epi itilize.

noble gas | gaz nòb Yon eleman nan Gwoup 18 nan tablo peryodik la.

node | ne Yon pwèn zewo anplitid sou yon onn estasyonè.

nodule | nodil Yon boul nan fon lanmè a ki fòme lè metal tankou manganèz akimile ozalantou moso koki.

noninfectious disease | maladi non-kontajye Yon maladi kote se pa yon patojèn ki koze li.

nonpoint source | sous non-ponktyèl Yon sous polisyon ki lajman epapiye ki difisil pou releye a yon pwèn orijin presi.

nonpolar bond | lyezon non-polè Yon lyezon kovalant kote elektwon yo pataje egal ego.

nonrenewable resource | resous non renouvlab Yon resous natirèl ki pa ka ranplase nan yon peryòd tan ki ta pèmèt imen yo itilize l ankò.

normal fault | fay nòmal Yon tip fay kote mi ki kwoke yo glise desann; se tansyon sou kwout la ki koze li.

notochord | kòd dòsal Yon batonè fleksib ki sipòte do yon kòde jis anba chèn nève a.

nuclear energy | enèji nikleyè Enèji potansyèl ki estoke nan nwayo yon atòm.

nuclear fission | fisyon nikleyè Divizyon nwayo yon atòm an de nwayo ki pi piti ak netwon, ki degaje yon gwo kantite enèji.

nuclear fusion | fizyon nikleyè Pwosesis kote de nwayo atomik konbine pou fòme yon nwayo ki pi gwo, ki fòme yon eleman ki pi lou epi ki degaje gwo kantite enèji; pwosesis kote etwal yo pwodui enèji.

nuclear reaction | reyaksyon nikleyè Yon reyaksyon ki enplike patikil nan nwayo yon atòm ki ka chanje yon eleman pou fè l tounen yon lòt eleman.

nucleic acid | asid nikleyik Yon gwo molekil òganik ki fèt avèk kabòn, oksijèn, idwojèn, azòt ak fosfò, ki genyen enstriksyon selil yo bezwen pou akonpli tout fonksyon lavi.

nucleus | nwayo Nan selil yo, yon gwo òganèl ki gen yon fòm oval, ki gen ladan l tout enfòmasyon jenetik selil la sou fòm ADN e ki kontwole anpil nan aktivite k ap fèt nan selil la.

nutrient | nitriyan 1. Yon sibstans tankou azòt oswa fosfò ki pèmèt plant oswa alg grandi.
2. Sibstans nan manje ki founi matyè premyè ak enèji ki nesèsè pou yon òganis akonpli pwosesis esansyèl li yo.

nutrient depletion | epuizman nitriyan Sitiyasyon ki rive lè yo itilize plis nitriyan ki sot nan tè a pase sa dekonpoze yo ka founi.

nymph | nenf Yon etaj metamòfoz enkonplè ki souvan sanble ak ensèk adilt la.

O

objective | objektif 1. Yon lantiy ki ranmase limyè nan yon objè epi li fòme yon imaj reyèl.
2. Dekri aksyon priz desizyon oswa konklizyon ki tire apati de prèv ki disponib.

obsolete | kadik Yon bagay yo pa itilize ankò.

occluded | okli Fèmen, tankou nan yon fwon kote yon mas lè cho trape ant de mas lè frèt.

ocean trench | fòs oseyanik Yon vale anba lanmè a ki reprezante youn nan pati ki pi fon nan oseyan an.

Ohm's law | lwa Ohm Lwa ki deklare rezistans nan yon sikui egal a vòltaj divize pa kouran.

omnivore | omnivò Yon konsomatè ki jwenn enèji lè l manje ni plant ni bèt.

Oort cloud | nyaj Oort Yon zòn esferik komèt ki antoure sistèm solè a.

opaque | opak Yon tip materyèl ki reflete oswa absòbe tout limyè ki frape l.

open circulatory system | sistèm sikilatwa ouvè Yon sistèm sikilatwa kote kè a ponpe san nan espas ouvè nan kò a epi san pa konfine nan veso sangen yo.

open cluster | ama ouvè Yon ama etwal ki gen yon aparans lach, dezòganize epi ki genyen pa plis pase kèk milye etwal.

open system | sikui ouvè Yon sistèm kote matyè ka rantrè oswa soti nan anviwon yo.

open-ocean zone | zòn oseyan laj Pati nan oseyan an ki pi fon, pi sonb odela pwent platfòm kontinantal la.

optic nerve | nè optik Nè ki kout, epè ki pote siyal sot nan je a pou al nan sèvo a.

optical axis | aks optik Yon liy imajinè ki divize yon miwa an de.

optical telescope | teleskòp optik Yon teleskòk ki itilize lantiy oswa miwa pou kolekte epi fokalize limyè vizib.

orbit | òbit Trajektwa yon objè pandan l ap fè wotasyon otou yon lòt objè nan lesplas.

orbital velocity | vitès revolisyon òbital Vitès yon fize dwe atenn pou l etabli yon òbit otou yon kò nan lesplas.

organ | ògàn Yon estrikti nan kò a ki konpoze de diferan kalite tisi ki travay ansanm.

organ system | sistèm ògàn Yon gwoup ògàn ki travay ansanm pou akonpli yon gwo fonksyon..

organelle | òganit Yon ti estrikti selil ki akonpli yon fonksyon presi nan selil la.

organic rock | wòch òganik Wòch sedimanntè ki fòme apati rès òganis yo ki depoze an kouch epè.

organism | òganis Yon bagay ki vivan.

osmosis | osmoz Difizyon molekil dlo atravè yon manbràn ki pèmeyab de fason selektif.

outer core | nwayo eksteryè Yon kouch font likid ak nikèl ki antoure nwayo entèn latè.

output | ranman Materyèl, enèji, rezilta oswa pwodui ki soti nan yon sistèm.

output force | fòs sòti Fòs yon machin egzèsè sou yon objè.

ovary | ovè 1. Yon estrikti flè ki antoure epi pwoteje ovil yo ak grenn yo pandan y ap devlope. 2. Ògàn nan sistèm repwodiksyon femèl ki pwodui ze ak estwojèn.

overtone | son dominan Yon frekans natirèl ki se yon miltip frekans son fondamantal la.

ovulation | ovilasyon Pwosesis kote yon ze ki mi relache sot nan ovè a pou ale nan youn nan twonp Falòp yo.

ovule | ovil Estrikti yon plant nan plant a grenn yo ki pwodui gametofit femèl; li genyen yon ovil.

oxbow lake | lak oxbow Yon meyand ki koupe de yon rivyè.

oxidation | oksidasyon Yon chanjman chimik kote yon sibstans konbine avèk oksijèn, tankou lè fè okside, ki fòme yon wouy.

ozone | ozòn Yon fòm oksijèn ki genyen twa atòm oksijèn nan chak molekil olye de yon konn genyen dabitid; toksik pou òganis kote li fòme toupre sifas latè.

ozone layer | kouch ozòn Kouch nan pati siperyè atmosfè a ki genyen yon konsantrasyon ozòn ki pi wo pase rès atmosfè a.

P

P wave | onn P Yon tip onn sismik ki konprese epi elaji tè a.

pacemaker | estimilatè kadyak Yon gwoup selil ki lokalize nan oreyèt dwat la ki voye siyal ki fè misk kè a kontrakte epi ki kontwole frekans kadyak la.

paleontologist | paleyontolojis Yon syantis ki etidye fosil yo pou l aprann konsènan òganis ki te viv nan tan lontan.

pancreas | pankreyas Yon ògàn triyangilè ki chita ant lestomak la ak premye pati ti entesten an; li pwodui anzim dijestif ki dekonpoze nitriyan.

Pangaea | Panje Non yo bay yon sèl mas kontinantal ki te kòmanse dispèse 200 milyon ane de sa epi ki bay kontinan ki egziste jodi a.

parallax | paralaks Chanjman aparàn nan pozisyon yon objè lè w obsève l apati diferan andwa.

parallel circuit | sikui paralèl Yon sikui elektrik kote diferan pati yo nan sikui a sou branch separe.

parasite | parazit Yon òganis ki benefisyè lè l viv avèk yon ot, sou yon ot oswa andedan yon ot nan yon relasyon parazitis.

parasitism | parazitis Yon tip senbyoz kote yon òganis viv avèk yon ot, sou yon ot oswa andedan yon ot epi li fè l ditò.

passive immunity | iminite pasif Iminite kote yo bay yon moun antikò olye se moun nan ki pwodui antikò a nan pwòp kò li.

passive transport | transpò pasif Mouvman materyèl ki fonn atravè yon manbràn selilè san li pa itilize enèji selilè.

pasteurization | pasterizasyon Yon pwosesis kote yo chofe manje nan yon tanperati ki wo ase pou touye pifò bakteri ki danjre yo san yo pa chanje gou manje a.

pathogen | patojèn Yon òganis ki koze maladi.

peat | toub Kouch mous òtikol ki mouri ki akimile nan toubiyè.

pedigree | pedigre Yon zouti jenetisyen yo itilize pou anrejistre eritaj trè yo.

penumbra | penonb Pati yon lonbraj ki antoure pati ki pi sonb lan.

Percent Daily Value | Pousantaj Valè Kotidyèn Yon valè ki montre fason kontni nitrisyonèl yon pòsyon adapte a rejim yon moun ki konsome 2 000 kalori pa jou.

percent error | pousantaj erè Yon kalkil yo itilize pou detèmine si yon valè eksperimental egzat, oswa pwòch vrè valè a toutbonvre.

period | peryòd 1. Yon ranje orizontal eleman nan tablo peryodik la. 2. Youn nan inite tan jeyolojik kote jeyològ yo divize è jeyolojik yo.

periodic table | tab peryodik Yon fason pou òganize eleman yo selon jan pwopriyete yo repete.

peripheral nervous system | sistèm nève periferik Divizyon sistèm nève a kote tout nè yo lokalize andedan sistèm nève santral la.

peristalsis | peristaltis Mouvman kontraksyon miskilè ki fè manje pase atravè ezofaj la pou ale nan vant lan.

permafrost | pèjelisòl Sòl ki jele an pèmanans yo jwenn nan rejyon klima tounndra byòm lan.

permeable | pèmeyab Karakteristik yon materyèl ki genyen espas lè ki konekte, oswa espò kote dlo paka penetre fasilman.

petrified fossil | fosil petrifye Yon fosil kote mineral yo ranplase tout yon òganis oswa yon pati ladan l.

petrochemical | petwochimik Yon konpoze ki fèt avèk petwòl.

petroleum | petwoleyòm Konbistib fosil likid; petwòl.

pH scale | echèl pH Yon echèl ki gen valè yo itilize pou endike nan ki degre yon sibstans gen asid oswa baz; li eksprime konsantrasyon iyon idwojèn nan yon solisyon.

phagocyte | fagosit Yon globil blan ki detwi patojèn lè li anglouti yo epi li dekonpoze yo.

pharynx | farenks Gòj la; pati sistèm respiratwa a ak sistèm dijestif la.

phase | faz Youn nan diferan fòm aparàn lalin lan lè w obsève l apati latè.

phenotype | fenotip Aparans fizik oswa karakteristik vizib yon òganis.

pheromone | fewomòn Pwodui chimik yon animal relache ki afekte konpòtman yon lòt animal nan menm espès la.

phloem | flèm Tisi vaskilè ki transpòte manje nan kèk plant.

photochemical smog | smòg fotochimik Yon brim epè mawon ki se yon melanj ozòn ak lòt pwodui chimik ki fòme lè polyan yo reyaji avèk limyè solèy la.

photoelectric effect | efè fotoelektrik Lè yon sibstans ekspilse elektwon yo lè limyè briye sou li.

photon | foton Yon ti patikil oswa pakè enèji limyè.

photoperiodism | fotoperiyodis Reyaksyon yon plant fè a chanjman sezon yo nan longè nwit ak jounen.

photosphere | fotosfè Kouch enteryèl atmosfè solèy la ki degaje limyè vizib li; sifas solèy la.

photosynthesis | fotosentèz Pwosesis kote plant yo ak lòt ototwòf kaptire enèji limyè a epi itilize l pou pwodui manje apati dyoksik kabòn ak dlo.

physical change | transfòmasyon fizik Yon chanjman ki modifiye fòm oswa aparans yon materyèl men ki pa transfòme materyèl la an yon lòt sibstans.

physical property | pwopriyete fizik Karakteristik yon sibstans pi moun ka obsève san li pa chanje an yon lòt sibstans.

pigment | pigman 1. Yon konpoze chimik kolore ki absòbe limyè. 2. Yon sibstans kolore yo itilize pou bay lòt materyèl koulè.

pioneer species | espès pyonyè Premye espès ki peple yon zòn pandan siksesyon.

pipe | dyatrèm Yon tib long kote magma sikile sot nan rezèvwa magmatik la pou l rive sou sifas latè.

pistil | pistil Pati repwodiktif femèl yon flè.

pitch | wotè son Yon deskripsyon sou fason yo pèsevwa yon son, swa wo swa ba.

pituitary gland | glann pititè Yon glann andokrin ki reglemante anpil nan aktivite kò a epi ki kontwole aksyon plizyè lòt glann andokrin.

pixel | piksel Yon inite enfòmasyon nan yon imaj nimerize, souvan ki parèt tankou yon ti kare oswa yon ti pwent.

placenta | plasenta Yon ògàn nan pifò mamifè ki ansent, ikonpri imen yo, ki relye manman an ak anbriyon an k ap devlope epi ki pèmèt yo fè echanj materyèl ant yomenm.

placental mammal | mamifè plasennètè Yon mamifè ki devlope andedan kò manman l jiskaske sistèm kò li ka fonksyone poukont li.

plain | plèn Yon fòm teren ki genyen tè plat oswa valonnen avèk relyèf ki ba.

plane mirror | miwa plan Yon miwa plat ki pwodui yon imaj vityèl ki gen menm gwosè ak objè reyèl la.

planet | planèt Yon objè ki kontoune yon etwal, ki ase laj pou l vin awondi akòz pwòp gravite l, epi ki degaje zòn òbit li a.

planetesimal | planetesimal Youn nan ti kò ki sanble ak astewoyid ki te fòme blòk konstriksyon planèt yo.

plankton | plankton Ti alg ak animal ki tou piti ki flote sou dlo epi ki transpòte pa vag ak kouran dlo.

plasma | plasma 1. Pòsyon likid san an. 2. Yon eta matyè ki sanble ak gaz ki gen yon melanj elektwon ak atòm atmosferik ki depouye de elektwon yo.

plate | plak Yon seksyon nan litosfè a ki deplase lantman sou astenosfè a, ki pote moso kwout kontinantal ak oseyanik lan.

plate tectonics | plak tektonik Teyori ki deklare moso litosfè latè toujou an mouvman, yo kondui pa kouran konveksyon nan manto a.

plateau | plato Yon fòm teren ki laj ki gen elevasyon ki wo epi yon sifas ki plizoumwen a nivo.

platelet | plakèt Yon fragman selilè ki jwe yon wòl enpòtan nan fòmasyon kayo sangan.

plucking | defonsaj glasyè Pwosesis kote yon glasye ranmase wòch pandan l ap pase sou tè.

point source | sous ponktyèl Yon sous polisyon espesifik ki ka idantifye.

polar bond | lyezon polè Yon lyezon kovalant kote elektwon yo pa pataje de fason egal ego.

polar zones | zòn polè Zòn ki toupre toulè de pòl yo a peprè a latitud 66,5 degre a 90 degre nò epi 66,5 degre a 90 degre sid.

polarization | polarizasyon Pwosesis kote elektwon yo atire oswa repouse pa yon chan elektrik ekstèn, ki koze elektwon yo deplase nan pwòp atòm yo.

polarized light | limyè polarize Limyè ki te filtre konsa tout onn li yo paralèl youn ak lòt.

pollen | polèn Ti estrikti tou piti (gametofit mal) pwodui pa plant a grenn ki genyen selil ki pita vin tounen selil espèm.

pollination | polinizasyon Transfè polèn ki sot nan estrikti repwodiktif mal pou ale nan estrikti repwodiktif femèl nan plant yo.

pollution | polisyon Kontaminasyon tè, dlo oswa lè Tè a.

polyatomic ion | iyon poliatomik Yon iyon ki fèt avèk plis pase yon atòm.

polygenic inheritance | eritaj polijenik Eritaj kèk karakteristik ki kontwole pa de jèn oswa plis, tankou wotè nan imen yo.

polymer | polimè Yon chenn molekil ki long e ki fèt ak yon seri inite k ap repete youn apre lòt.

polyp | polip Yon kò nidè ki karakterize pa yon fòm vaz toudwa epi ki adapte souvan pou yo atache a yon sifas ki anba dlo a.

population | popilasyon Tout manm nan yon espès ki abite nan menm zòn.

population density | dansite popilasyon Yon kantite moun nan yon zòn ki gen yon gwosè espesifik.

potential energy | enèji potansyèl Enèji yon objè genyen akòz pozisyon li; epitou se enèji estoke entèn yon objè, tankou enèji ki estoke nan lyezon chimik yo.

power | pisans Vitès kote yon fòm enèji transfòme nan yon lòt.

precipitate | presipite Yon solid ki fòme apati yon solisyon pandan yon reyaksyon chimik.

precipitation | presipitasyon Nenpòt dlo ki tonbe sot nan nyaj yo rive sou sifas Tè a sou fòm lapli, nèj, nèj k ap fonn oswa lagrèl.

precision | presizyon Fason yon gwoup mezi pwòch youn ak lòt.

predation | predasyon Yon entèksyon kote yon òganis touye yon lòt pou l manje oswa pou nitriyan.

predator | predatè Òganis ki touye lòt la nan yon entèksyon predasyon.

pressure | presyon Fòs k ap pouse sou yon sifas divize pa sipèfisi sifas la.

prey | viktim Yon òganis yon lòt òganis touye epi ki sèvi kòm manje nan yon entèaksyon predasyon.

primary succession | siksesyon primè Seri chanjman ki fèt nan yon zòn kote pa gen ankenn tè oswa pa gen ankenn òganis ki egziste.

prime meridian | meridyen orijin Liy ki fè yon mwatye sèk sot nan Pòl Nò a pou rive nan Pòl Sid la epi ki pase atravè Greenwich, Angletè.

probability | pwobabilite Yon chif ki dekri ki chans ki genyen pou yon evènman fèt.

producer | pwodiktè Yon òganis ki ka pwodui pòp manje li.

product | pwodui Yon sibstans ki fòm akòz yon reyaksyon chimik.

prokaryote | pwokaryòt Yon òganis iniselilè ki pa gen yon nwayo ak kèk lòt estrikti selilè.

prominence | pwotiberans Yon kokennchenn bouk gaz woujat ki depase sot nan sifas solèy la, ki relye kèk pati nan rejyon tach solè a.

protein | pwoteyin Gwo molekil òganik ki fèt avèk kabòn, idwojèn, oksijèn, azòt ak pafwa souf.

protein synthesis | sentèz pwoteyin Pwosesis kote asid amine yo vin makònen youn ak lòt pou fòm pwoteyin.

protist | pwotis Yon òganis ekaryotik ki paka klase kòm yon animal, yon plant oswa yon chanpiyon.

protons | pwoton Yon ti patikil ki gen chaj pozitif ou jwenn nan nwayo yon atòm.

protostar | pwotoetwal Yon nyaj gaz ak pousyè kontrakte ki gen ase mas pou fòm yon etwal.

prototype | pwototip Yon modèl ki fonksyone yo itilize pou teste yon konsepsyon.

protozoan | pwotozoyè Yon pwotis iniselilè ki tankou yon animal.

pseudopod | sedopòd Yon “fo pye” oswa elajisman tanporè sitoplas yo itilize pou alimantasyon ak mouvman nan kèk pwotozoyè.

psychrometer | sikomèt Yon enstriman yo itilize pou mezire imidite relatif.

pulley | pouli Yon senp machin ki genyen yon wou a gòj avèk yon kòd oswa yon kab ki vlope otou li.

pulsar | pilsa Yon etwal netwon ki fè wotasyon rapid ki pwodui onn radyoelektrik.

punctuated equilibrium | ekilib ponktye Modèl evolisyon kote kèk brèf peryòd chanjman ki pi rapid vin entèwonp peryòd estab ki long.

Punnett square | kare Punnett Yon tablo ki montre tout konbinezon alèl ki posib akòz yon kwazman jenetik.

pupa | nenf Twazyèm faz metamòfoz konplè, kote yon lav devlope pou l vin yon ensèk adilt.

pupil | nwa je Ouvèti nan mitan iris la kote limyè rantre andedan je a.

purebred | ras pi Yon desandan kwazman ki gen menm kalite karakteristik.

pyroclastic flow | ekoulman piwoklastik Ekoulman sann, bonm ak gaz k ap desann nan bò yon vòlkan pandan yon eripsyon eksplozif.

Q

qualitative observation | obsèvasyon kalitatif Yon obsèvasyon ki gen rapò ak karakteristik ki paka eksprime an chif.

quantitative observation | obsèvasyon kantitatif Yon obsèvasyon ki gen rapò ak yon chif oswa yon montan.

quasar | kwaza Yon galaksi ki enòmèman briyan, ki distan avèk yon kokennchenn twou nwa nan mitan li.

R

radial symmetry | simetri radyal Yon plan transvèsal kote nenpòt kantite liy imajinè ki pase atravè yon pwèn santral divize animal la an de mwatye egal.

radiation | radyasyon Transfè enèji pa mwayen onn elektwomayetik.

radiation zone | zòn radyasyon Yon rejyon ki gen gaz ki byen konprese andedan solèy la kote enèji transfere prensipalman sou fòm radyasyon elektwomayetik.

radio telescope | radyo-telekòp Yon aparèy yo itilize pou detekte onn radyoelektrik apati objè ki nan lespas.

radio waves | onn radyoelektrik Onn elektwomayetik ki gen longè donn ki pi long ak frekans ki pi ba.

radioactive dating | datasyon radyoaktif Pwosesis pou detèmine laj yon objè lè yo itilize demi vi yon izotòp radyoaktif oswa plis.

radioactive decay | dezentegrasyon
radioaktif Pwosesis kote nwayo eleman radyoaktif dekonpoze, epi ki relache patikil ak enèji ki deplase rapidman.

radioactivity | radyoaktivite Radyasyon espontane yon nwayo atomik ki pa estab emèt.

radon | radon Yon gaz san koulè, san odè ki radyoaktif.

radula | radila Yon riban fleksib dan tou piti ki nan molisk yo.

rain forest | forè twopikal Yon forè ki resevwa omwen 2 mètr dlo pa ane, sa rive plis nan zòn twopikal kliman imid.

range | etandi Diferans ant valè ki pi gran ak valè ki pi piti nan yon seri done.

rarefaction | rarefaksyon Pati yon onn lonjitidinal kote patikil milye a elwaye youn de lòt.

ray | reyon Yon liy dwat yo itilize pou reprezante yon onn liminez.

reactant | reyaktif Yon sibstans ki rantre nan yon reyaksyon chimik.

reactivity | reyaktivite Fasilite ak vitès kote yon eleman konbine oswa reyaji avèk lòt eleman ak konpoze yo.

reactor vessel | kiv reyaktè Pati yon reyaktè nikleyè kote fisyon nikleyè fèt.

real image | imaj reyèl Yon imaj tèt anba fòmè lè reyon limyè rankontre.

recessive allele | alèl resesif Yon alèl ki kache nenpòt lè alèl dominant lan prezan.

red blood cell | globil wouj Yon selil nan san an ki pran oksijèn nan poumon yo epi ki pote l nan selil yo nan kò a.

reference point | pwen referans Yon kote oswa yon objè yo itilize pou konparezon pou detèmine si yon objè an mouvman.

refinery | rafinri Yon faktori kote yo chofe petwòl brit epi yo separe l an kabiran ak lòt pwodui.

reflecting telescope | teleskòp reflektè Yon teleskòp ki itilize yon miwa koube pou kolekte epi fokalize limyè.

reflection | refleksyon Rebondisman yon objè oswa yon onn lè li frape yon sifas kote li paka penetre.

reflex | reflèks Yon reyaksyon otomatik ki fèt rapidman epi san kontwòl konsyan.

refracting telescope | long-vi Yon teleskòp ki itilize yon lantiy konvèks pou ranmase epi fokalize limyè.

refraction | refraksyon Koube onn yo lè y ap rantre nan yon nouvo milye nan yon ang, akoz yon chanjman nan vitès.

regular reflection | refleksyon regilyè Refleksyon ki rive lè reyon limyè paralèl frape yon sifas lis epi tout reyon yo reflete nan menm ang.

relative age | laj relativ Laj yon wòch lè w konpare l ak laj lòt wòch.

relative humidity | imidite relativ Pousantaj vapè dlo nan lè a lè w konpare l avèk kantite maksimòm vapè dlo lè a ka genyen nan yon tanperati patikilye.

relief | relyèf Diferans nan elevasyon ant pati ki pi wo ak pati ki pi ba nan yon zòn.

remote sensing | teledeteksyon Itilizasyon satelit oswa sonn pou kolekte enfòmasyon konsènan latè ak lòt objè nan lesplas.

renewable resource | resous renouvlab Yon resous ki toujou disponib oswa ki ka ranplase natirèlman nan yon peryòd ki pa twò long.

replacement | ranplasman Yon reyaksyon kote yon eleman ranplase yon lòt nan yon konpoze oswa lè de eleman nan diferan konpoze twoke plas.

replication | replikasyon Pwosesis kote yon selil fè kopi ADN nan nwayo li anvan divisyon selil la.

reptile | reptil Yon vètebre kote se tanperati anviwonman li ki detèmine tanperati kò li, li genyen poumon ak po ki gen ekay, epi ki ponn ze sou tè.

reservoir | rezèvwa Yon lak ki estoke dlo pou moun sèvi.

resistance | rezistans Mezi ki montre difikilte ki genyen pou chaj sikile atravè yon objè.

resonance | rezonans Ogmantasyon nan anplitid yon vibrasyon ki fèt lè vibrasyon ekstèn mache avèk frekans natirèl yon objè.

respiratory system | aparèy respiratwa Yon sistèm ògan ki pèmèt òganis yo echanje gaz avèk anviwonman yo.

responding variable | varyab eksplike Faktè ki chanje akòz kèk chanjman nan varyab manipile oswa endepandan nan yon eksperyans; yo rele l tou varyab depanndan.

response | reyaksyon Yon aksyon oswa chanjman nan konpòtman ki fèt akòz yon estimilan.

retina | retin Kouch selil resepte ki pa dèyè je a kote yon imaj fokalize.

reverse fault | fay envès Yon tip fay kote wòch ki sou mi yo glise anwo; konpresyon nan kwout la ki koze sa.

revolution | revolisyon Mouvman yon objè ozanviwon yon lòt objè.

rhizoid | rizoyid Yon estrikti fen, tankou yon rasin ki ankre yon mous epi ki absòbe dlo ak nitriyan pou plant lan.

ribosome | ribozòm Yon ti ògàn ki gen fòm grenn nan sitoplas yon selil ki pwodui pwoteyin.

Richter scale | echèl Richter Yon echèl ki evalue mayitid yon tranblemanntè selon gwoèsè onn sismik li.

rift valley | vale aksyal Yon vale pwofon ki fòme kote de plak separe.

rill | ti wiso Yon ti siyon dlo k ap koule kreye nan tè a.

ring | sèk Yon sèk ti patikil glas ak wòch ki antoure yon planèt.

rip current | kouran arachman Yon kouran fò, etwa ki briyèyman soti sou rivaj la pou retounen nan lanmè a atravè yon ouvèti etwa.

risk-benefit analysis | analiz risk - benefis Pwosesis pou evalue pwoblèm yon teknoloji kapab genyen lè yo konpare l avèk avantaj yo ka espere.

river | rivyè Yon dlo natirèl k ap koule jiskaske l rive nan yon lòt etandi dlo, tankou yon oseyan, yon lak oswa yon lòt rivyè.

rock cycle | sik wòch Yon seri pwosesis sou sifas ak andedan latè ki chanje wòch lantman de yon kalite a yon lòt.

rock-forming mineral | mineral ki ka fòme wòch Nenpòt nan mineral komen yo ki konpoze pifò wòch nan kwout latè.

rods | batonè Selil nan retin nan ki detekte limyè fèb.

rolling friction | fwotman pa woulman Friksyon ki rive lè yon objè woule sou yon sifas.

root cap | kwaf Yon estrikti ki kouvri pwent yon rasin, ki pwoteje rasin lan kont domaj pandan rasin lan ap grandi nan tè a.

rotation | wotasyon Mouvman tounwayan yon planèt sou aks li.

rover | astwomobil Yon ti sonn wobotik ki ka deplase sou sifas yon planèt oswa sou lalin.

runoff | ekoulman Dlo ki koule sou sifas tè a olye pou l penetre nan tè a.

S

S wave | onn S Yon tip onn sismik kote tranbleman an pèpandikilè a direksyon onn lan.

salinity | salinite Kantite total sèl ki fonn nan yon echantiyon dlo.

salt | sèl Yon kopoze iyonik ki fèt apati netralizasyon yon asid avèk yon baz.

sand dune | din sab Yon pil sab van an poue.

sanitary landfill | dechaj kontwole Yon dechaj fatra ki gen dechè ki pa danjre tankou dechè solid minisipal, debri konstriksyon, ak kèk dechè agrikòl ak endistriyel.

satellite | satelit 1. Yon objè k ap vire toutotou yon planèt. 2. Yon objè k ap vire toutotou yon lòt objè nan lesplas.

saturated solution | solisyon satire Yon melanj ki genyen otan sibstans an solisyon ki posib nan yon tanperati done.

saturated zone | zòn satire Zòn wòch oswa tè pèmeyab kote fant yo ak espò yo totalman plen ak dlo.

savanna | savann Yon patiraj ki toupre ekwatè a ki enkli abis ak ti pyebwa epi ki resevwa ozanviwon 120 santimèt lapli pa ane.

scale | echèl katografik Yo itilize l pou fè rapò ant distans sou yon kat jeyografik oswa yon glòb ak distans sou sifas latè.

scattering | difizyon Refleksyon limyè nan tout direksyon.

scavenger | chawonya Yon kanivò ki manje kadav oswa òganis k ap dekonpoze.

scientific law | lwa syantifik Yon deklarasyon ki dekri ki sa syantis yo espere kap rive chak fwa nan yon seri kondisyon patikilye.

scientific notation | notasyon syantifik Yon metòd matematik yo itilize pou ekri chif avèk pisans dis.

scientific theory | teyori syantifik Yon eksplikasyon ki byen teste pou yon gran gam obsèvasyon oswa rezilta eksperimental.

scrotum | eskwotòm Yon pòch tisi kitane ekstèn ki genyen testikil yo.

sea breeze | briz lanmè Lè fre kap vante sot sou lanmè oswa yon lak pou vin sou tè.

sea-floor spreading | ekspansyon fon oseyanik Pwosesis kote matyè an fizyon ajoute nouvo kwout oseyanik nan fon lanmè a.

seamount | mòn soumaren Yon mòn vòlkanik ki gen bò encline kap monte apati fon lanmè a.

secondary succession | siksesyon segondè

Seri chanjman ki fèt nan yon zòn kote ekosistèm nan te deranje, men toujou gen tè ak òganis ki egziste.

sediment | sediman Ti moso materyèl solid ki soti nan wòch oswa nan rèz òganis; materyèl tè a ki fè depo akòz ewozyon.

sedimentary rock | wòch sedimantè Yon tip wòch ki fòme lè patikil ki sot nan lòt wòch oswa rèz plant oswa bèt konprese epi simante ansanm.

seismic wave | onn sismik Vibrasyon ki vwayaje atravè latè ki pote enèji ki degaje pandan yon tranblemanntè.

seismogram | sismogram Dosye onn sismik yon tranblemanntè yon sismograf pwodui.

seismograph | sismograf Yon aparèy ki anrejistre mouvman tè a fè akòz onn sismik pandan y ap fè mouvman anba tè a.

selective breeding | elvaj selektif Metòd elvaj ki pèmèt se sèlman òganis ki gen trè karakteristik dezirab ki pou pwodui pwochen jenerasyon an.

selective cutting | koup ekremaj Pwosesis kote yo koupe sèlman kèk espès pyebwa nan yon zòn.

selectively permeable | pèmeyab de fason selektif Yon pwopriyete manbràn selilè ki pèmèt kèk sibstans penetre li, alòske gen lòt ki pa kapab.

semicircular canals | kanal semi-sikilè Estrikti nan zòrèy entèn nan ki responsab pou sans ekilib.

semiconductor | semi-kondiktè Yon sibstans ki ka kondwi kouran elektrik nan kèk kondisyon.

sensory neuron | newòn sansoryèl Yon newòn ki resevwa estimilan nan anviwonman entèn oswa ekstèn epi li konvèti chak estimilan an yon enpilsyon nève.

sepal | sepal Yon estrikti tankou yon fèy ki antoure epi pwoteje boujon yon flè.

series circuit | sikwi seri Yon sikwi elektrik kote tout pati yo konekte youn aprè lòt nan yon menm sikwi.

sewage | dlo ize Dlo ak dechè moun bay ki vide nan lavabo yo, nan twalèt yo ak nan douch yo.

sex chromosomes | kwomozòm seksyèl Yon pè kwomozòm ki pote jèn ki detèmine si yon moun se yon gason oswa yon fi.

sex-linked gene | jèn ki lye ak sèks Yon jèn ki nan yon kwomozòm seksyèl (X oswa Y).

sexual reproduction | repwodiksyon seksyèl Yon pwosesis repwodiksyon ki enplike de paran ki konbine materyèl jenetik yo pou pwodui yon nouvo òganis ki diferan de toulè de paran yo.

sexual selection | seleksyon seksyèl Yon kalite seleksyon natirèl kap ajè sou kapasite yon òganis genyen pou l jwenn pi bon patnè seksyèl li te ka jwenn nan.

shared derived characteristic | karakteristik derive pataje Yon karakteristik oswa trè, tankou fouri, ansèt komen yon gwoup te pase bay desandan l yo.

shearing | sizayman Èstrè ki pouse mas wòch nan direksyon opoze, nan yon mouvman lateral.

shield volcano | vòlkan boukliye Yon mòn laj, lejèman encline ki fèt avèk kouch lav epi fòme pa eripsyon silansye.

short circuit | kou-sikui Yon koneksyon ki pèmèt kouran pase nan sikui ki gen mwens rezistans.

short-day plant | plant jou kout Yon plant ki fleri lè nwit yo pi long pase longè nwit kritik plant lan.

significant figures | chif siyifikatif Tout chif nan yon mezi ki te mezire egzakteman, plis yon chif kote yo estime valè li.

silica | silis Yon materyèl nan magma ki fòme apati eleman oksijèn ak silisyòm; se sibstans prensipal kwout ak manto latè.

sill | filon-kouch Yon dal wòch vòlkanik ki fòme lè magma konprese ant kouch wòch yo.

skeletal muscle | misk eskeletik Yon misk ki atache a zo eskelèt la epi li bay fòs ki deplase zo a; yo rele l tou misk estriye.

sliding friction | fwotman pa glisman Fwotman ki fèt lè yon sifas solid glise sou yon lòt.

slope | pant Enclinezon yon liy sou yon grafik; rapò ki genyen ant chanjman vètikal la (monte) ak chanjman orizontal la (deplasman).

small intestine | ti entesten Pati sistèm dijestif la kote pifò dijestyon chimik la fèt.

smooth muscle | misk lis Misk envolontè ou jwenn andedan anpil ògàn entèn nan kò a.

society | sosyete Yon gwoup animal ki aparante ki nan menm espès ki travay ansanm nan yon fason ki byen òganize pou benefis gwoup la.

soil | sòl Matyè ki dekole e ki ize ki sou sifas Tè a kote plant yo ka poue.

soil horizon | orizon Yon kouch tè ki diferan nan koulè ak teksti de kouch ki anwo l oswa anba l.

solar eclipse | eklips solè Blokaj limyè solèy sou latè lè lalin lan nan yon pozisyon ki dirèkteman ant solèy la ak latè.

solar flare | eripsyon solè Yon eripsyon gaz ki sot sou sifas solèy la ki rive lè kouwòn nan rejyon tach solè a konekte toudenkou.

solar system | sistèm sole Sistèm ki gen ladan l solèy la, planèt yo ak lòt objè k ap vire toutotou l yo.

solar wind | van solè Yon kouran patikil ki elektrikman chaje ki soti nan kouwòn tè a.

solenoid | solenoyid Yon bobin fil elektrik anwoule an espiral ki gen kouran.

solid | solid Yon eta matyè ki gen yon fòm ak yon volim ki byen defini.

solstice | solstis Youn nan de jou nan ane a kote solèy la rive nan pi gwo distans parapò ak ekwatè a.

solubility | soliblite Yon mezi ki valè solite ki ka fonn nan yon sòlvan done nan yon tanperati done.

solute | solite Pati yon solisyon ki fonn pa yon sòlvan.

solution | solisyon Yon melanj ki genyen yon sòlvan epi omwen yon solite ki gen menm pwopriyete toupato; yon melanj kote yon sibstans fonn nan yon lòt.

solvent | sòlvan Pati yon solisyon ki nòmalman prezan an pi gwo kantite epi ki fonn yon solite.

somatic nervous system | sistèm nève somatik Gwoup nè nan sistèm nève periferik la ki kontwole aksyon volontè.

sonar | sona Yon sistèm ki itilize onn akoustik reflechi pou lokalize epi detèmine distans pou rive sou kèk objè anba dlo.

sonogram | sonogram Yon imaj ki fòme lè yo itilize onn iltrasyon reflechi.

space probe | sonn espasyal Yon veso espasyal ki gen diferan enstriman syantifik ki ka kolekte done, ikonpri imaj vizyèl, men ki pa gen manm ekipaj imen.

species | espès Yon gwoup òganis ki similè ki ka akouple youn avèk lòt epi pwodui desandan ki ka akouple epi repwodui tou.

specific heat | chalè espesifik Kantite chalè ki nesèsè pou ogmante tanperati 1 kilogram matyè pa 1 kelvin, ki ekivalan a 1°C.

spectrograph | espektograf Yon enstriman ki separe limyè an koulè epi pwodui yon imaj varyete koulè yo.

spectrum | espèk Etandi longè donn onn elektwomayetik yo.

speed | vitès Distans yon objè vwayaje pa inite tan.

spinal cord | kolòn vètebral Kolòn epè tisi nève ki lye sèvo a avèk pifò nè yo nan sistèm nève periferik la.

spiral galaxy | galaksi espiral Yon galaksi ki gen yon bilb santral ak bra k ap tounen an wotasyon nan yon modèl wou a van.

spit | flèch litoral Yon plaj ki fòme avèk sediman ki bò plaj la ki pwoteje tankou yon dwèt ki pwente sou dlo a.

spongy bone | zo esponjye Kouch tisi ose ki gen anpil ti espas epi ou jwenn li andedan kouch zo konpak la.

spontaneous generation | jenerasyon espontane Ide ewone ki fè konnen èt vivan yo soti nan sous inèt.

spore | espò Nan bakteri, pwotis ak chanpiyon yo, yon selil ki gen pawa epè ki kapab siviv nan kondisyon ki pa favorab epi après grandi pou vin tounen yon nouvo òganis.

sporophyte | espowofit Faz nan sik lavi yon plant kote plant lan pwodui espò.

spring tide | gran mare Mare ki gen pi gran diferans ant mare ba ak mare wo konsekitif.

stalactite | estalaktit Yon estrikti kristalin ki pandye nan twati yon kavèn.

stalagmite | estalagmit Yon fòm tankou yon kolòn ki grandi an asandan apati planche yon kavèn.

stamen | etamin Pati repwodiktif mal yon flè.

standing wave | onn estasyonè Yon onn ki sanble li kanpe yon sèl kote, byenke se de onn k ap entèfere pandan youn ap pase andedan lòt.

star | etwal Yon boul gaz cho, prensipalman idwojèn ak elyòm, ki sibi fizyon nikleyè.

static discharge | dechaj elektrisite estatik Pèt elektrisite estatik pandan transfè chaj elektrik de yon objè a yon lòt.

static electricity | elektrisite estatik Yon akimilasyon chaj elektrik sou yon objè.

static friction | fwotman estatik Fwotman ki aji ant objè ki pa an mouvman.

steppe | estèp Yon preri oswa patiraj ou jwenn nan rejyon semi-arid.

stimulant | estimilan Yon medikaman ki akselere pwosesis nan kò a.

stimulus | estimilis Tout chanjman oswa siyal nan anviwonman an ki ka fè yon òganis reyaji nan yon fason.

stoma | estomat Yon ti ouvèti nan epidèm yon fèy kote oksijèn, dlo ak dyoksid kabòn ka deplase.

stomach | vant Yon ògàn nan fòm yon sak miskilè kote manje dekonpoze, ògàn sa a nan abdomèn nan.

storm | tanpèt Yon gwo dezòd nan atmosfè a.

storm surge | onn tanpèt Yon “vout” dlo ki baleye kot kote yon siklòn ateri.

stratosphere | estratosfè Dezyèm kouch enferyè atmosfè latè.

stratus | estratis Nyaj ki fòm nan kouch plat epi souvan li kouvri pifò syèl la.

streak | tras Koulè poud yon mineral.

stream | kou dlo Yon canal kote dlo ap kontinye desann.

stress | estrès 1. Yon fòs ki aji sou wòch ki fè l chanje fòm li oswa volim li. 2. Reyaksyon kò yon moun devan yon evènman ki potansyèlman menasan, pwovokatè oswa enkyetan.

striated muscle | misk estriye Yon misk ki parèt an band; yo rele l tou misk eskeletal.

strike-slip fault | fay koulisant Yon kalite fay kote wòch ki sou toulè de bò yo deplase akote youn lòt lateralman avèk yon ti mouvman monte desann.

subarctic | sibaktik Yon zòn klimatik ki onò klima kontinantal imid yo.

subduction | sibdiksyon Pwosesis kote kwout oseyanik la koule anba yon tranche anba lanmè a epi li retounen nan manto a nan yon fontyè plak konvèjan.

sublimation | siblimasyon Chanjman nan eta de yon solid dirèkteman a yon gaz san matyè a pa pase nan eta likid la.

subscript | endis enferyè Yon nimewo nan yon fòmil chimik ki fè konnen kantite atòm nan yon molekil oswa rapò eleman yo nan yon konpoze.

subsoil | sousòl Kouch sòl ki anba tè arab la ki genyen mwens matyè vejetal ak animal pase tè arab la epi li genyen plis ajil ak lòt mineral.

substance | sibstans Yon kalite matyè inik ki pi epi ki gen yon seri pwopriyete espesifik.

succession | siksesyon Seri chanjman previzib ki rive nan yon kominote avèk le tan.

sun | solèy Yon gwo kò ki plen gaz nan mitan sistèm solè a.

sunspot | tach solè 1. Yon zòn sonb sou sifas solèy la ki pi fre pase gaz ki azanviwon yo. 2. Yon reyon relativman sonb, fre sou sifas solèy la.

supernova | sipènova Eksplozyon briyan yon etwal sipèjeyan k ap mouri.

surface tension | tansyon sipèfisyèl Rezilta yon fòs ki egzèse sou molekil yon likid ki fè molekil yo monte sou sifas la pi pwòch youn de lòt; sa fè sifas la aji tankou li gen yon po mens.

surface wave | onn sifas Yon tip onn sismik ki fòmè lè onn P ak onn S rive sou sifas latè.

surveying | apantaj Yon pwosesis kote moun k ap fè kat yo ap detèmine distans ak elevasyon yo grasa yon seri enstriman ak prensip jeyometri yo.

suspension | sispansyon Yon melanj kote yo ka obsève epi separe patikil yo fasilman pa mwayen pwosesis dekantasyon oswa filtrasyon.

sustainable | dirab Itilizasyon yon resous yon fason pou kantite l la rete menm jan pandan yon peryòd tan.

sustainable use | itilizasyon dirab Itilizasyon yon resous nan fason ki mentni resous la nan yon sèten kalite pandan yon sèten peryòd tan.

sustainable yield | ranman dirab Yon kantite resous renouvlab yo ka rekòlte regilyèman san sa pa redui resous yo alavni.

swim bladder | vesi natatwa Yon ògàn entèn ki ranpli ak gaz ki ede yon pwason ose estabilize kò li nan diferan pwofondè dlo.

symbiosis | senbyoz Nenpòt relasyon kote de espès viv pwòch youn de lòt epi ki benefisyè omwen youn nan espès yo.

synapse | sinaps Pwen kote yon newòn ka transfere yon enpilsyon nan pwochen estrikti a.

synthesis | sentèz Yon reyaksyon chimik kote de sibstans senp oswa plis konbine pou fòmè yon nouvo sibstans ki pi konplèks.

synthetic | sentetik Yon bagay lòm kreye oswa fabrike; li pa egziste nan lanati.

system | sistèm 1. Yon gwoup pati ki travay ansanm kòm yon sèl. 2. Yon gwoup pati ki aparante ki travay ansanm pou akonpli yon fonksyon oswa pwodui yon rezilta.

T

T cell | lenfosit T Yon lenfosit ki idantifye patojèn yo epi ki distenge yon patojèn de yon lòt.

tar | goudwon Yon sibstans nwa, kolan ki fòme lè yo boule tabak.

target cell | selil sib Yon selil nan kò a ki rekonèt estrikti chimik yon òmòn.

taste buds | papiy gistativ Reseptè sansoryèl lang lan ki reyaji a pwodui chimik nan manje.

taxonomy | taksonomi Etid syantifik sou fason yo klase èt vivan yo.

telescope | teleskòp Yon enstriman optik pou fè moun wè bagay ki lwen yo yon fason ki pi gwo.

temperate zones | zòn tanpere Rejyon ki ant zòn twopikal ak zòn polè yo.

temperature | tanperati Jan yon bagay cho oswa frèt; mezi enèji sinetik mwayèn patikil yo genyen nan yon sibstans.

temperature inversion | envèsyon tanperati Yon kondisyon kote yon kouch lè cho trape lè polye ki pre ak sifas latè.

tendon | tandon Tisi konjonktif rezistan ki konekte misk yo ak zo yo.

tension | traksyon Kontrent ki alonje wòch konsa li vin pi mens nan mitan.

terrestrial planets | planèt telirik Non yo konn souvan bay kat premye planèt yo: Mèki, Venis, Latè ak Mas.

territory | teritwa Yon zòn yon animal oswa yon gwoup animal okipe epi pwoteje.

testis | testikil Ògàn sistèm repwodiktif mal la ki pwodui espèm ak testostewòn.

testosterone | testostewòn Yon òmòn testikil yo pwodui ki kontwole devlopman espèm ak karakteristik mal adilt.

thermal conductivity | kondiktivite tèmik Kapasite yon objè genyen pou l transfere chalè.

thermal energy | enèji tèmik Kantite total enèji sinetik ak enèji potansyèl tout patikil ki nan yon objè yo genyen.

thermal expansion | dilasyon tèmik Jan matyè a ap detire l anba chalè.

thermal pollution | polisyon tèmik Yon kalite polisyon faktori ak santral elektrik yo lakòz lè y ap vide dlo ki cho anpil nan etandi dlo natirèl yo.

thermogram | tèmogram Yon imaj ki montre rejyon tanperati diferan nan diferan koulè.

thermosphere | tèmosfè Kouch ki pi aleksteryè atmosfè latè.

thrust | poue Fòs pwopilsyon yon fize.

thunderstorm | oraj Yon ti tanpèt ki konn mache avèk gwo presipitasyon, tonnè ak kout zeklè.

tide | mare Monte desann nivo dlo a fè yon fason ki peryodik nan oseyan an.

till | til Sediman yon glasye depoze dirèkteman.

tissue | tisi Yon gwoup selil ki similè ki akonpli yon fonksyon presi.

tolerance | tolerans Yon eta kote yon konsomatè medikaman bezwen yon pi gwo kantite medikaman an pou l ka pwodui menm efè sou kò a.

topography | topografi Konfigirasyon teren an ki detèmine pa elevasyon, relyèf ak fòm teren an.

topsoil | tè arab Pati sipèfisyèl sòl la ki friyab ki konpoze de ajil ak lòt mineral ak imis (nitriyan ak matyè plant ak bèt k ap dekonpoze).

tornado | tònad Yon nyaj an fòm antonwa k ap toubiyonnen rapidman ki rive desann sou sifas latè.

toxin | toksin Yon pwazon ki ka fè yon òganis ditò.

trace fossil | anprent fosil Yon tip fosil ki bay prèv kèk aktivite òganis ansyen yo.

tracer | trasè Yon izotòp radyoaktif ki ka idantifye fasilman gras a etap yon reyaksyon chimik oswa pwosesis endistriyèl.

trachea | trache Trache a; yon tib kote lè sikile nan sistèm respiratwa a.

trait | karakteristik Yon karakteristik espesifik yon òganis ka transmèt desandan l yo atravè jèn yo.

transfer RNA | ARN transfè Tip ARN nan sitoplas la ki transpòte yon asid anime nan ribozòm nan pandan sentèz pwoteyin nan.

transform boundary | fontyè transfòmant Yon limit plak litosferik kote de plak yo deplase nan direksyon ki opoze youn ak lòt.

transformer | transfòmàtè Yon aparèy ki ogmante oswa redui vòltaj, ki souvan se de bobin separe ki gen fil izole ki makonnen nan yon nwayo an fè.

translucent | translisid Yon tip materyèl ki difize limyè pandan l ap pase.

transparent | transparan Yon tip materyèl ki transmèt limyè san l pa difize l.

transpiration | transpirasyon Pwosesis kote dlo pèdi pa mwayen fèy yon plant.

transverse wave | onn transvèsal Yon onn ki deplase milye a nan ang dwa nan direksyon kote onn lan ap deplase a.

trench | fòs oseyanik Yon kanyon kot eskape nan fon lanmè a.

tributary | afliyàn Yon wiso oswa rivyè ki koule nan yon rivyè ki pi gwo.

triple bond | trip lyezon Yon lyezon chimik ki fòme lè atòm yo pataje twa pè elekwon.

tropical zone | zòn twopikal Rejyon ki toupre ekwatè a ant 23,5 degre latitud nò ak 23,5 degre latitud sid.

tropism | twopis Reyaksyon yon plant fè nan direksyon oswa lwen yon estimilan.

troposphere | twoposfè Kouch enferyè atmosfè latè.

trough | kre Pati yon onn transvèsal ki pi ba a.

tsunami | sinami Yon vag jeyan ki sot nan fon lanmè a yon tranblemanntè souvan koze.

tundra | tounndra Yon rejyon ki gen klima byòm ki ekstrèmman frèt, sèk ki karakterize pa ete ki kout epi fre ak ivè ki kriyèlman frèt.

U

ultrasound | itrason Onn akoustik ki gen frekans ki pi wo pase 20,000 Hz.

ultraviolet rays | reyon iltravyole Ond elektwomayetik ki gen yon longè ki pi kout pase limyè vizib la men ki pi long pase reyon X yo.

umbra | onb Pati ki pi sonb yon lonbraj.

unconformity | diskòdans Yon lakin nan dosye jeyolojik ki montre kote kouch wòch yo te pèdi akòz ewozyon.

understory | vejetyasyon sou-etaj Yon kouch pyebwa ki pi kout ak saman viy ki grandi nan onbraj yon kouvè forestye.

unicellular | iniselilè Ki fèt ak yon sèl selil.

uniformitarianism | aktyalis Prensip jeyolojik kote se menm pwosesis jeyolojik ki an operasyon jodi a te opere nan le pase pou chanje sifas latè.

universe | linivè Tout espas ki egziste ak tout sa ki ladan l yo.

unsaturated zone | zòn non-satire Kouch wòch ak tè ki anwo nap freyatik la kote ki gen espò ki genyen lè ansanm ak dlo.

upwelling | remonte dlo frèt Mouvman dlo frèt k ap monte sot nan fon lanmè akòz van.

urea | ire Yon pwodui chimik ki sot nan dekonpozisyon pwoteyin.

ureter | iretè/tiyo ren Yon tib etwat ki pote pipi sot nan youn nan ren yo pou ale nan vesi irinè a.

urethra | irèt Yon ti tib ki pèmèt pipi soti nan kò a.

urinary bladder | vesi irinè Ògàn miskilè ki tankou yon sak ki estoke pipi jiskaske li kite kò a.

uterus | matris Ògan miskilè kre nan sistèm repwodiktif femèl la kote yon ze ki fegonde devlope.

V

vaccination | vaksinasyon Pwosesis kote yo entwodui antijèn inofansif delibereman nan kò yon moun pou pwodui iminite aktif; yo rele l tou iminizasyon.

vaccine | vaksen Yon sibstans yo itilize nan yon vaksinasyon kote patojèn yo te febli oswa touye men ki ka toujou estimile kò a pou l pwodui sibstans chimik ki detwi patojèn yo.

vacuole | vakyòl Yon ti ògàn ki tankou yon sak ki estoke dlo, manje ak lòt materyèl.

vacuum | depresyon Yon kote ki pa gen ankenn matyè.

valence electrons | elektwon valans Elektwon ki nan nivo enèji ki pi wo yon atòm ki enplike nan lyezon chimik.

valley glacier | glasye vale Yon glasye ki long, ewat ki fòme lè nèj ak glas akimile nan vale yon mòn.

valve | valv Yon repli tisi nan kè a oswa yon venn ki anpeche san a remonte nan direksyon opoze.

vaporization | vaporizasyon Chanjman deta sot nan yon likid pou tounen yon gaz.

variable | varyab Yon faktè ki ka chanje nan yon eksperyans.

variation | varyasyon Tout diferans ant endividi nan menm espès.

vascular tissue | tisi vaskilè Tisi transpò entèn nan kèk plant ki konpoze avèk estrikti ki tankou tib ki transpòte dlo, manje ak mineral.

vein | venn 1. Filon mens yon mineral ki nètman diferan avèk wòch ki lateral la. 2. Yon veso sangen ki pote san retounen nan kè a.

velocity | vitès Vitès nan yon direksyon done.

vent | evan Ouvèti kote wòch ki fonn ak gaz kite yon vòlkan.

ventricle | vantrikil Yon kavite enferyè kè a ki ponpe san sot nan poumon yo oswa nan kò a.

vertebrae | vètèb Zo ki konpoze kolòn vètebral yon òganis. Nan imen yo, se youn nan 26 zo ki konpoze kolòn vètebral la.

vertebrate | vètèbre Yon animal ki gen yon kolòn vètebral.

vibration | vibrasyon Yon mouvman repete ale-retou oswa monte-desann.

villi | vilozite Ti estrikti ki sanble ak dwèt ki kouvri sifas enteryè ti entesten an epi ki ofri yon sifas ki laj ki pèmèt absòpsyon manje ki dijere.

virtual image | imaj vityèl Yon imaj vètikal ki fòm ki sanble se la reyon limyè yo sòti.

virus | viris Yon ti patikil inèt ki rantrè epi repwoudi andedan yon selil vivan.

viscosity | viskozite Rezistans yon likid a ekoulman.

visible light | limyè vizib Reyonman elektwomayetik moun ka obsève a lèy ni.

volcanic neck | chemine vòlkanik Yon depo magma ki vin di nan chemine yon vòlkan.

voltage | vòltaj Diferans nan enèji potansyèl elektrik pa chaj ant de andwa nan yon sikui.

volume | volim Kantite espas ki anndan yon matyè.

voluntary muscle | misk eskeletik Yon misk ki sou kontwòl konsyans.

W

water cycle | sik dlo Mouvman kontinantal dlo fè pami sifas atmosfè latè, oseyan yo ak tè grasa evaporasyon, kondansasyon ak presipitasyon.

water table | nap freyatik Sifas zòn satire a, oswa pwofondè dlo souteren anba sifas latè.

water vascular system | sistèm vaskilè dlo Yon sistèm tib ki plen ak likid nan kò yon ekinodèm.

watershed | basen idwolojik Tèritwa ki bay yon rezo idwografik dlo.

watt | wat Inite mezi enèji lè yon joul travay fèt nan yon segonn.

wave | onn/vag 1. Yon ajitasyon ki transfere enèji de yon kote a yon lòt. 2. Mouvman enèji atravè yon mas dlo.

wave height | wotè vag Distans vètikal ant krèt la ak kre yon vag.

wavelength | longè ond Distans ant de pati yon ond ki koresponn, tankou distans ant de pwent yo.

weathering | degradasyon Pwosesis chimik ak fizik ki dekonpoze wòch ak lòt sibstans.

wedge | kwen Yon aparèy senp ki gen yon plan encline ki deplase.

weight | pwa Yon inite mezi fòs gravite kap aji sou yon objè.

well | pi Yon twou ki antre fon anba tè a pou rive nan yon rezèv dlo.

wetland | marekaj Yon teritwa ki kouvri ak yon kouch dlo ki pa fon pandan yon pati oswa pandan tout ane a.

wheel and axle | wou ak esye Yon machin senp ki genyen de objè k ap tounen an won ki pivote otou yon pwen santral, chak ladan yo genyen yon reyon diferan.

white blood cell | globil blan Yon selil sangen ki konbat maladi.

white dwarf | nèn blanch Nwayo ble-blanc cho yon etwal ki rete dèyè aprè kouch eksteryè yo te elaji epi derive nan lesplas.

wind | van Mouvman orizontal lè a fè sot nan yon zòn presyon wo pou ale nan yon zòn presyon ki pi ba.

wind-chill factor | endis refwadisman ewolyen Yon mezi refwadisman efè konbine tanperati ak vitès van.

windward | nan direksyon van Bò yon chèn montay ki fè fas a direksyon van an.

work | travay Fòs ki egzèse sou yon objè ki lakoz li deplase.

X

X-rays | reyon-X Reyonman elektwomayetik kote longè donn yo pi kout pase reyon iltravyolè yo men yo pi long pase reyon gama yo.

xylem | zilèm Tisi vaskilè ki pote dlo ak mineral nan kèk plant.

Z

zygote | zigòt Yon ze fegonde, ki fèt lè yo reyini yon espèm ak yon ovil.